

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**POKOJNINSKO ZAVAROVANJE IN PROBLEMATIKA
POKOJNINSKE VRZELI**

Ljubljana, november 2005

NIKO BANOVIĆ

IZJAVA

Študent Niko Banović izjavljam, da sem avtor tega diplomskega dela, ki sem ga napisal pod mentorstvom mag. Aleša Ahčana in dovolim objavo tega diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne _____

Podpis _____

KAZALO

UVOD	1
1. POKOJNINSKO ZAVAROVANJE	2
1.1. Pomen zavarovanja	2
1.1.1. Socialna zaščita.....	2
1.1.2. Zgodovina	3
1.1.3. Kaj je pokojninsko in invalidsko zavarovanje.....	4
1.2. Problem pokojninskih sistemov – razmerje med aktivnim in pasivnim delom prebivalstva	4
1.2.1. Vzroki za probleme slovenskega pokojninskega sistema pred reformo.....	6
1.2.1.1. Demografski vzrok	7
1.2.1.2. Pokojninska osnova	7
1.2.1.3. Predčasno upokojevanje	7
1.2.1.4. Finančni razlogi	8
1.3. Pokojninska reforma	8
1.3.1. Pokojninski sistemi v Evropi	9
1.3.2. Pokojninski sistem v Sloveniji.....	10
1.3.3. Novosti, ki jih je prinesla nova reforma.....	11
1.3.3.1. Podaljšanje delovne dobe.....	11
1.3.3.2. Davčne olajšave	11
1.3.3.3. Znižanje odstotka za odmero pokojnine	12
2. NAČINI IZVEDBE POKOJNINSKEGA IN INVALIDSKEGA SISTEMA	13
2.1. Prvi steber: obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje.....	13
2.2. Drugi steber: dodatna pokojninska zavarovanja	14
2.2.1. Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje	14
2.2.1.1. Pravice iz prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja.....	15
2.2.1.2. Vrste prostovoljnega zavarovanja.....	15
2.2.1.3. Razlogi za prenehanje prostovoljnega dodatnega zavarovanja	16
2.2.2. Obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje	17
2.3. Tretji steber: pokojninsko in invalidsko zavarovanje na podlagi osebnih varčevalnih ... računov.....	17
2.4. Trije stebri pokojninskega zavarovanja	18
2.5. Izvajalci.....	18
2.5.1. Kdo so lahko izvajalci.....	18
2.5.2. Vir prihodkov izvajalcev	19
2.5.3. Prevzem tveganja med izvajalci	19
2.5.4. Nadzor nad izvajalci	20
2.5.5. Izvajalec obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja - ZPIZ	20
2.5.5.1. Naloge	20
2.5.5.2. Prispevki	20
2.5.6. Izvajalec dodatnega obveznega in prostovoljnega pokojninskega zavarovanja - KAD.....	21
2.5.6.1. Dejavnosti	21

3. POKOJNINSKA VRZEL	21
3.1. Problem pokojninske vrzeli	22
3.2. Pokojninska osnova	22
3.3. Matematični prikazi pokojninske vrzeli.....	23
3.3.1. Tabeli	23
4. PROBLEMATIKA IN PREDLAGANE REŠITVE POKOJNINSKE VRZELI.....	27
4.1. Vzroki pokojninske vrzeli.....	27
4.1.1. Povečevanje števila starejših	27
4.1.2. Manjši realni donosi od potencialnih.....	28
4.1.3. Neprijazno in neučinkovito gospodarsko okolje	28
4.2. Možne rešitve za zmanjšanje pokojninske vrzeli.....	29
4.2.1. Zviševanje starostne meje in zmanjšanje brezposelnosti.....	29
4.2.2. Zviševanje prispevnih stopenj	30
4.2.3. Transparentnost pokojninskega sistema	30
4.2.4. Večje samostojno vlaganje	31
4.2.5. Liberalnejša struktura naložb.....	31
4.2.6. Zadolževanje	32
5. SKLEP	32
LITERATURA	34
VIRI.....	35
PRILOGE	

UVOD

V svetu imajo države med seboj različne pokojninske sisteme, kar je posledica ekonomske razvitosti, politike države, njenega pravnega sistema in socialne politike. Pokojninski sistemi urejajo pravice in obveznosti ljudi, njihovo delovanje pa nas spremlja praktično od prve zaposlitve do konca življenja.

Zaradi mnogih sprememb, predvsem pa demografskih, Republika Slovenija že v prejšnjem sistemu, še manj pa kasneje v devetdesetih letih prejšnjega stoletja, ni več omogočala polne socialne varnosti od začetka do konca življenja. V bivši Jugoslaviji so ljudje vplačevali državi za pokojnino, v kar so bili nekako prisiljeni, ker ni bilo drugih možnosti za varčevanje. Te spremembe in novi izzivi, na katere je morala Slovenija, tako kot ostale države, najti rešitev, so oblikovale nova družbena in ekonomska razmerja. To je povzročalo, da so se sredstva, namenjena za pokrivanje obveznosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja, drugače porazdeljevala in tako neenakomerno prerazporejala dohodek narodnega gospodarstva.

Pojavljalo se je vprašanje, kako priti do rešitev, ki bi dolgoročno zagotavljale socialno varnost sedanjih in bodočih pokojninskih upravičencev in enakovredno porazdelila bremena za vse generacije. Pokojninski sistem, ki je temeljil na neposrednem prelivanju sredstev od zavezancev k upokojujencem, je v Republiki Sloveniji postajal nezadosten in nepravičen, ker je v vse večji meri obremenjeval tako zaposlene kot tudi delodajalce. Nadaljevanje takega stanja bi vodilo v popolno neučinkovitost pokojninskega sistema in k občutnemu slabšanju položaja zaposlenih in upokojenih ter tako ogrožalo socialno varnost sedanjih in bodočih generacij. Stanje je postajalo tako, da je država morala vpeljati novosti: novi zakon je bil sprejet leta 2000. Čeprav je zakon korenito posegel v sistem in se bo v celoti uveljavil šele v naslednjih desetletjih, se moramo zavedati, da ne bo predstavljal trajne rešitve, ker se bodo v prihodnosti demografske razmere še bolj zaostrovale in bo potrebno vedno znova spreminjati obstoječe sisteme in mehanizme.

Namen tega diplomskega dela je - predstaviti pokojninsko zavarovanje in posledice demografskih in ekonomskih sprememb. Opisal sem sistem, ki ga imamo v Republiki Sloveniji od nove reforme, in kaj pomeni pokojninska vrzel.

V prvem poglavju sem pojasnil smisel socialne zaščite ter razvoj pokojninskega in invalidskega sistema. Navedel sem, kaj predstavlja glavno težavo pokojninskih sistemov. Kasneje sem opisal pokojninski in invalidski zakon pred reformo leta 2000 in po njej, ter vzroke, zaradi katerih je bila ta sprememba potrebna.

Drugo poglavje prikazuje pokojninski sistem, ki je razdeljen na tri osnovne stebre, ter opis izvajalcev pokojninskega zavarovanja, kakor jih predpisuje Zakon za invalidsko in pokojninsko zavarovanje.

V naslednjem poglavju sem predstavil pojem in problem pokojninske vrzeli. Pokojninska vrzel predstavlja velik problem in kaže nepredvidljiv položaj mladih generacij, ki so bodo v prihodnjih desetletjih upokojevale. Z izračuni, ki jih je izpeljal Inštitut za ekonomske raziskave na Ekonomski fakulteti, sem želel pokazati razlike, ki nastajajo in bodo nastajale med prihodki v delovnem obdobju in med prihodki v pokoju. Tabeli v diplomski nalogi prikazujeta spreminjanje ravni pokojnine za moške in za ženske glede na zniževanje deleža pokojnine v pokojninski osnovi. Ostale tabele pa imajo kot glavno predpostavko različno indeksacijo pokojnin v skladu s plačami.

V četrtem poglavju pa sem naštel vzroke, ki so pripeljali do nastanka pokojninske vrzeli. Podal sem rešitve, ki bi utegnile izboljšati stanje pokojninskega sistema oziroma do določene mere povečati vse manjši delež pokojnin v plači.

1. POKOJNINSKO ZAVAROVANJE

1.1. Pomen zavarovanja

Pravica do socialne varnosti je ena izmed najpomembnejših človekovih pravic v sodobnem in razvitem svetu. Mednarodna organizacija dela je izdala Konvencijo o minimalnih normah socialne varnosti ljudi in opredeljuje pravico do socialne varnosti kot pravico do materialne varnosti, pokojninsko in invalidsko zavarovanje pa kot najpomembnejši del sistema socialne varnosti, ki zagotavlja vzdržno družbeno ravnotežje med generacijami.

1.1.1. Socialna zaščita

Socialna zaščita obstaja v večini držav v svetu in je kot taka odgovornost vlad, ki morajo zagotoviti delovanje sistemov zdravstvenega, pokojninskega, invalidskega zavarovanja, zavarovanja za primer brezposelnosti, družinskega varstva ter zaščite socialno ogroženih. »Republika Slovenija ima kot socialna država (2.člen Ustave Republike Slovenije) že v ustavi določbo, da imajo pod pogoji, določenimi z zakonom, državljani pravico do socialne varnosti« (Cvetko, 2000, str. 13).

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje se izvaja preko delovanja javnih in zasebnih institucij, ki posameznikom lajšajo breme določenih tveganj ali potreb, med katerimi predstavljajo najpomembnejši del izdatki za pokojnine. Države so se že zgodaj zavedale, da morajo ljudem, ko ne morejo po določeni starosti več učinkovito opravljati svojega dela, zagotavljati določen prihodek. Vzrok je predvsem pomanjkanje drugih tržnih sistemov, ki bi to omogočali. »Večanje ekonomske oziroma socialne varnosti v državi je samo po sebi dobra stvar, ki velikokrat vodi do izboljšane delovanja nezadostnega in nepopolnega zavarovalniškega trga in tako gospodarstva, po drugi strani pa ustvarja pojave, ki škodujejo učinkovitosti gospodarstva« (Holmlund, 2000, str. vii).

Zaradi mnogih demografskih, gospodarskih in političnih sprememb se v pokojninskih sistemih že dolgo časa kažejo problemi in zato je to področje vse pogosteje v središču ekonomskih in političnih razprav. Države se sprašujejo, katere ukrepe vpeljati ter kako zagotoviti obstojne sisteme socialne varnosti, da bodo pokojninski mehanizmi vzdržali pod stalnimi pritiski in da jih ne bo treba spet kmalu reformirati ali ubirati drastičnih pristopov, ki bodo še bolj posegali v pravice zavarovancev. Stebrni princip, na katerem od leta 2000 sloni naš pokojninski sistem, se zaenkrat zdi najprimernejša rešitev za sprostitev potrebnih investicijskih sredstev in za omogočanje zadostnega socialnega standarda.

1.1.2. Zgodovina

Sistemi pokojninskega in invalidskega zavarovanja, kot socialni vzvodi, so se začeli resno razvijati po industrijski revoluciji, ko so ljudje, še najbolj pa delavci, na svoji koži občutili negativne posledice, ki jih je družbi prinesel industrijski razvoj. Na začetku so bile to le reakcije na delavska gibanja in kratkotrajno kupovanje socialnega miru posameznih skupin v družbi. Kasneje pa so države začele postopoma uvajati mehanizme preprečevanja neravnotežij in širiti socialne programe tudi na večji del prebivalstva.

Skupščina Republike Slovenije je leta 1983, ko smo bili še v bivši državi, sprejela Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, kjer je bila pokojnina opisana kot plačilo za minulo delo. Od takrat naprej se pokojnine niso več revalorizirale na podlagi rasti življenjskih stroškov, kot je bila praksa do takrat, ampak glede na rast plač. Čeprav spremenjen način revalorizacije ni bil v celoti izvajan, ker je ravno v tem času Jugoslavija zašla v finančno-dolžniško krizo, se je zaradi novega pravila relativni položaj upokojencev od takrat naprej začel izboljševati.

V bivši Jugoslaviji se je, podobno kot v drugih socialističnih državah, razvil specifični "socialistični" tip socialne politike, ki je predstavljal neke vrste kombinacijo industrijskega in univerzalnega modela. Industrijski model socialne politike se je kazal v močnem poudarku na polni zaposlenosti in iz nje izhajajočih socialno-varstvenih pravicah, pri čemer so imela poleg države pomembno vlogo tudi podjetja in sindikati. Univerzalni institucionalni model socialne politike pa se je kazal v prevladovanju univerzalnih socialnih programov in v dominantni vlogi države in javnega sektorja pri produkciji kolektivnih dobrin in storitev. B. Deacon je ta specifični model socialne politike poimenoval kot "egalitarni institucionalni model", v katerem je prevladovala egalitarna redistribucija dohodka, socialnih transferjev in storitev (Trbanc, 1992, str. 95).

Slovenija je bila večino svoje preteklosti pod prevlado ostalih držav v tem območju, kar se je kazalo tudi v ureditvi zavarovanja. Tovrstno zavarovanje ima dolgo tradicijo, a nikoli ni bilo povsem avtonomno pravno urejeno, ker so veljali predpisi držav, v okvirih katerih se je nahajala. Šele v marcu leta 1992 uveljavljeni Zakon o pokojninskem in invalidskem

zavarovanju predstavlja prvo samostojno pravno ureditev tega zavarovanja v Republiki Sloveniji. Ta zakon je bil spremenjen in dopolnjen v letih 1996 in 1998, leta 1997 pa je bila izdana Bela knjiga o reformi pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Delo predstavlja podlago za strokovno in politično razpravo o novem medgeneracijskem sporazumu za bodoči sistem zagotavljanja materialne in socialne varnosti za starost in invalidnost. S prvim januarjem 2000 pa je naposled stopil v veljavo nov zakon, ki je bistveno spremenil sistem pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Republiki Sloveniji.

1.1.3. Kaj je pokojninsko in invalidsko zavarovanje

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje je po Zakonu o pokojninskem in invalidskem zavarovanju pravno razmerje, katerega posledica je socialna varnost zavarovanca po izgubi ali zmanjšanju delovne zmožnosti zaradi starosti ali invalidnosti ter družinskih članov v primeru njegove smrti, pridobljena s predhodnim plačevanjem prispevkov. Pravice do pokojnine, kot so starostna, invalidnina, družinska, družinam ponesrečenih in umrlih, pravica za zaposlitev na drugem delovnem mestu ali do ustreznega delovnega časa, pravica do rehabilitacije in do ustreznih denarnih nadomestil, pripadajo neposredno zavarovancem (Enciklopedija Slovenije, 1995, str. 52).

Pokojninsko zavarovanje je poleg zdravstvenega zavarovanja in zavarovanja za primer brezposelnosti tisto zavarovanje, ki najbolj zagotavlja socialno varnost delavcev in njihovih družin. Zato to področje zahteva še posebno skrbno proučevanje in stalno spremljanje (Cvetko, 2000, str. 16).

1.2. Problem pokojninskih sistemov – razmerje med aktivnim in pasivnim delom prebivalstva

V preteklosti pri načrtovanju pokojninskih sistemov niso bile upoštevane spremembe v strukturi prebivalstva. Zaradi spremenjenih demografskih struktur tako vseskozi prihaja do novih razmerij in neravnovesij v družbi. Osnovna grožnja za pokojninske sisteme po vsem svetu predstavlja razmerje med aktivnim in pasivnim delom prebivalstva, torej med zavarovanci in upokojenci, ki se vse bolj nagiba na stran upokojencev. Takšno stanje pa ni dolgoročno vzdržno predvsem s finančnega vidika.

Pri nas skoraj četrtino prebivalstva predstavljajo upokojeni. Razmerje med zaposlenimi in upokojenci se je spustilo na 1,5:1, pred dvajsetimi leti pa je bilo to razmerje 3,0:1. Lahko si predstavljamo, v kakšnem položaju je sedaj povprečni zaposleni, ko je v preteklosti skrbel za eno tretjino, sedaj pa več kot za 64 odstotkov bremena enega upokojenega. V prihodnje se pričakuje še slabše razmerje ter s tem večje pomanjkanje sredstev v pokojninski blagajni in posledično nižje pokojnine iz naslova obveznega zavarovanja. Prav to je razlog za skrb delovno aktivnega prebivalstva, in sicer, kako si bo zagotovilo približno enako raven

prihodka tudi v pokoju. Spodnja tabela prikazuje razmerje med zavarovanci (aktivnimi prebivalci) in upokojenci - povprečno število v letu za posamezna izbrana leta, v obdobju od 1984 do 2004.

Tabela 1: Razmerje med zavarovanci in upokojenci po določenih letih.

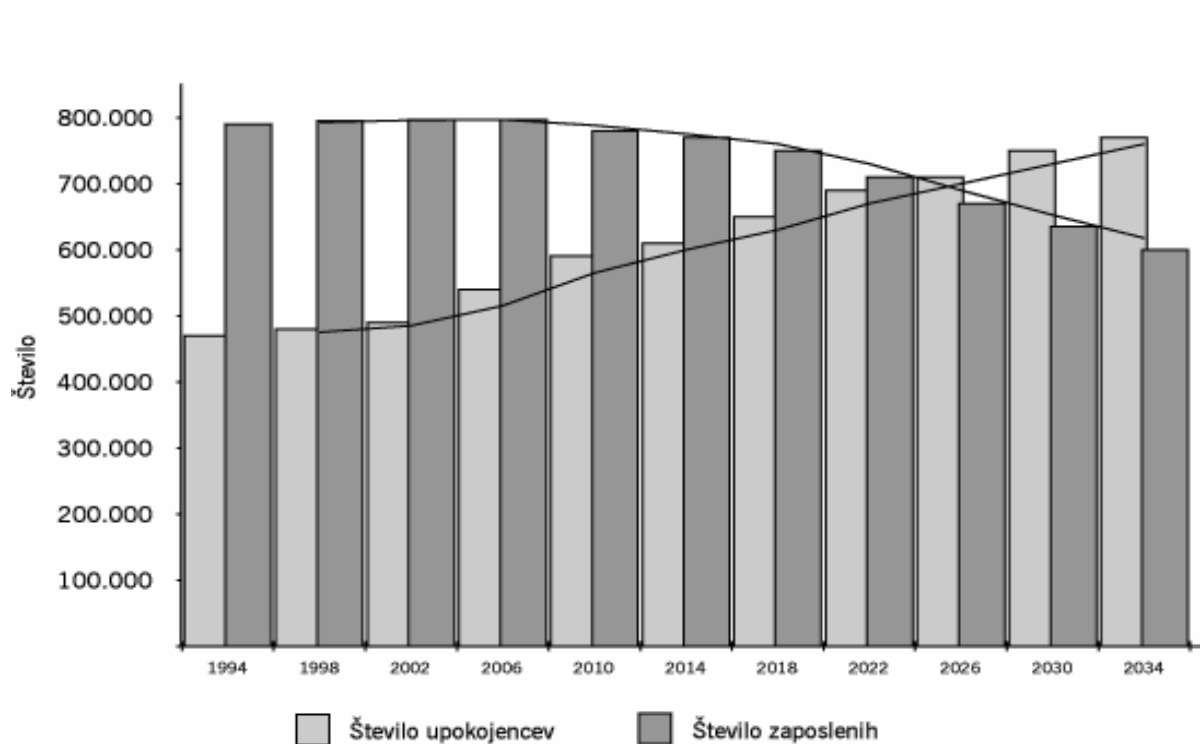
Razmerje med zavarovanci in upokojenci (povprečno število v letu)		
Leto	Zavarovanec : upokojenec (število)	Zavarovanec : upokojenec (v razmerju)
2004	1000 : 644	1,5 : 1
2003	1000 : 638	1,6 : 1
2002	1000 : 626	1,6 : 1
2001	1000 : 605	1,7 : 1
2000	1000 : 598	1,7 : 1
1999	1000 : 595	1,7 : 1
1998	1000 : 620	1,7 : 1
1990	1000 : 434	2,3 : 1
1984	1000 : 331	3,0 : 1

Vir: ZPIZ - Zavarovanci, 2005.

Iz tabele je razvidno, da se je število upokojencev (na 1000 prebivalcev) povečevalo, tako da je bilo leta 2004 razmerje med zavarovanci in upokojenci enkrat manjše kot leta 1984. Z drugimi besedami to pomeni, da se je tudi breme aktivnih prebivalcev približno podvojilo. Po napovedih Bele knjige pokojninske reforme bi bilo število oseb, ki vplačujejo v Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje (v nadaljevanju ZPIZ), do leta 2025 enako številu oseb, ki iz njega črpajo, se pravi, da naj bi prišel na enega zaposlenega en upravičenec pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

To razmerje prikazuje tudi spodnja slika:

Slika 1: Število zavarovancev in upokojencev v številu po izbranih letih v prihodnosti.

Vir: Prva pokojninska družba, 2005.

»Slovenija ima, kar se tiče demografskih trendov, slabši položaj od nekaterih razvitih evropskih držav, saj je problem staranja prebivalstva pri nas še bolj izrazit. Število prebivalstva v starosti 65 in več let se bo povečalo s 14,8 odstotka leta 2003 na 29,9 odstotka leta 2050, po drugi strani pa se bo število prebivalstva v starosti od 20 do 64 let zmanjšalo za 10 odstotkov (Mladina, 2005).

1.2.1. Vzroki za probleme slovenskega pokojninskega sistema pred reformo

Problemi pokojninskih sistemov so se pojavili kot posledica razmer, v katerih je bilo prekomerno število upravičencev pokojninskega in invalidskega zavarovanja (med temi predvsem upokojencev), v primerjavi z delovno aktivno populacijo. Z njihovim naraščanjem ob nespremenjenem številu plačnikov, se je masa prispevkov iz pokojninske blagajne morala deliti na več in čedalje manjše pokojnine. Naraščanje števila upokojenih državljanov seveda ni bil edini razlog, a je bil najpomembnejši in kot tak najbolj zaslužen za večanje razpona med povprečno plačo in pričakovano pokojnino. Države morajo zaradi tega iskati rešitve za nadaljnji obstoj sistema.

1.2.1.1. Demografski vzrok

Republika Slovenija je bila kot del stare celine ena tistih držav, kjer je bilo staranje prebivalstva, zaradi nižje stopnje rodnosti, stagniranja smrtnosti, problemov z migracijami, nizko upokojitveno starostjo in vse daljšo življenjsko dobo prebivalstva neizbežno dejstvo. Spremenjeno demografsko stanje je povzročalo nestabilnost pokojninskih sistemov skoraj vseh razvitih držav v svetu. Na to je v največji meri vplival stalen napredek, ki poleg običajnih dosežkov, ki jih je prinašal, denimo v medicini - z novimi spoznanji omogoča daljše povprečno življenje - povzročal je tudi spremembe v vzorcih obnašanja ljudi in njihovih razmišljanjih. Primer: z vse večjim odpiranjem možnosti za posameznika v sodobnem svetu in še posebej za ženske, se zmanjšuje njihova želja po tradicionalni vlogi, ki jo je imela do sedaj v družbi. Posredno se zmanjšuje rodnost, ki v Sloveniji že nekaj časa ne zagotavlja več reproduktivne sposobnosti našega prebivalstva.

Staranje prebivalstva je dolgoročni zgodovinski trend, povezan s socialno-ekonomskim razvojem države ali družbe. Vzporedno z razvojem lahko opazujemo prehod iz visokih stopenj rodnosti in visokih stopenj smrtnosti (posebno visoke stopnje smrtnosti otrok) v stanje nizkih stopenj rodnosti in nizkih stopenj smrtnosti. Ta proces se imenuje tudi demografski prehod, za katerega je v prvi fazi značilna rast števila prebivalstva, v kasnejši pa staranje prebivalstva. Staranje prebivalstva se prične takrat, ko stopnja rodnosti doseže stopnjo smrtnosti. Glavni razlog za staranje pa je padec v rodnosti kot reakcija na zmanjšanje smrtnosti (Stropnik, 1997, str. 11).

1.2.1.2. Pokojninska osnova

Določilo, da se za izračun pokojninske osnove uporablja povprečje plač desetih najugodnejših zaporednih let v aktivnem obdobju, je zlasti v obdobju gospodarske krize povzročalo nesorazmerja med plačami in pokojninami. Dostikrat se je celo dogajalo, da je bila posameznikova pokojnina v primerjavi z zadnjo plačo celo višja.

1.2.1.3. Predčasno upokojevanje

Naslednji razlog za veliko število upokojenih državljanov je bilo, da je po drugi svetovni vojni takratna pokojninska ureditev omogočala zgodnje pokojninsko zavarovanje in priznavala razne pravice (številne bonifikacije, veliko večja možnost predčasnega upokojevanja...). Zgodnje upokojevanje je pripeljalo do tega, da so nekateri upokojevalci uživali pokojnino celo dlje časa, kot so bili zaposleni. Tak sistem je kasneje, še bolj pa v osemdesetih letih v času gospodarskih in finančnih zapletov v Jugoslaviji, začel kazati svoje pomanjkljivosti.

Stari predpisi pokojninskega in invalidskega zavarovanja so bili zaradi ugodnega priznavanja pravic upravičencem med bolj širokimi v Evropi, tudi v primerjavi z mnogo bogatejšimi državami, kot je bila naša. Prav ta širina pri priznavanju pravic je v povezavi z dokladnim sistemom zbiranja sredstev, z drugačnimi ekonomskimi tokovi doma in v svetu, in predvsem s spremenjenimi demografskimi kazalniki povzročila, da je (teoretično) začelo postajati nevarno, da se bo celoten sistem pokojninskega in invalidskega sistema – zaradi zmanjševanja prihodkov in povečevanja prihodkov – finančno zrušil (Cvetko, 2000, str. 13).

1.2.1.4. Finančni razlogi

Pogoj za nemoteno delovanje finančnega sistema je predvsem ustrezno razmerje med številom zaposlenih in upokojenih. Neskladno razmerje in nekateri ostali razlogi so pripeljali do tega, da so razlike med prihodki in odhodki za pokojninsko in invalidsko zavarovanje vseskozi naraščale, odhodki so se večali in prihajalo je do izdatnega financiranja iz proračuna ter do zadolževanja. V pokojninski blagajni se je prvič prikazal primanjkljaj leta 1996, od takrat pa se je bolj ali manj vsa leta povečeval.

S problematiko, kako zagotavljati sredstva za naraščajoče izdatke pokojninskega in invalidskega zavarovanja, se danes ukvarjajo povsod po svetu. Ne glede na vrsto in obliko uveljavljenih pokojninskih sistemov, se s tem problemom srečujejo tudi najbolj razvita svetovna gospodarstva. Nobeden od obstoječih sistemov financiranja še ne daje zadovoljivih odgovorov na ta vprašanja, novega sistema pa tudi še niso uspeli iznajti (Priatelj, 2000, str. 335).

V Evropi prevladujeta dva tipa financiranja javnih pokojninskih sistemov (Urad RS za informiranje, 2005):

- skandinavski tip, ki v glavnem črpa finančne vire iz državnega proračuna in splošnih davčnih prihodkov. Ta tip se pojavlja na Danskem, Švedskem, Finskem,
- zavarovalniški tip, ki je pretežno sestavljen iz prispevkov delodajalcev in delojemalcev. Ta tip je prisoten v Nemčiji, Franciji, Italiji, Španiji.

1.3. Pokojninska reforma

Obstoječi pokojninski sistem se je kot posledica preteklih dejanj in družbenoekonomskih silnic, moral spremeniti, zato je bil sprejet nov zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki je stopil v veljavo z začetkom leta 2000. Reforma je vpeljala številne popravke predpisov in pravil z osnovnim namenom, da bi se tako bremena bolj enakomerno porazdeljevala med upokojence in aktivno delovne. Kljub vpeljani veliki spremembi, pa prej naštetih vzroki še naprej ogrožajo stabilnost pokojninskega sistema.

Čeprav je imela Republika Slovenija za razliko od nekaterih ostalih vzhodnoevropskih držav v devetdesetih letih manj drastičen prehod v kapitalistični sistem in se je tako lažje spopadla z novimi izzivi, je doživela velik padec v zaposlenosti ter povečanje deleža nezaposlenih oseb in deleža upokojencev. Večje število upokojenih in nezaposlenih (socialno bolj ogroženega dela prebivalstva) ter padec domačega dohodka zaradi ekonomskih pretresov sta povzročila povečevanje socialnih potreb. Po drugi strani pa so v nekaterih drugih evropskih državah, predvsem razvitejših zahodnih, vzroki za reforme bili v glavnem negativni demografski trendi prebivalstva.

1.3.1. Pokojninski sistemi v Evropi

Znotraj Evropske Unije ne obstajajo priporočila, kako naj imajo države urejene pokojninske sisteme, a večina sistemov temelji na tristebnem principu. Glede na zgodovinski razvoj se sistemi socialne varnosti in s tem javni pokojninski sistemi delijo v glavnem na tako imenovani Bismarckov (korporativistični model ali model kontinentalne Evrope), Skandinavski (socialdemokratski model) in Beveridgov (liberalni ali univerzalni) model. Razlikujejo se po obsegu in kvaliteti socialnih pravic (Pokojnina.com: Trije modeli, 2005).

V Nemčiji se je kot prvi državni pokojninski sistem razvil tako imenovani Bismarckov sistem, ki zagotavlja pravice zavarovancu za čas po upokojitvi, za čas delovne nezmožnosti in pokojnine za preživele družinske člane zavarovanca po njegovi smrti. Načelo Bismarckovega sistema je, da mora imeti posameznik primerljiv standard pred odhodom v pokoj in po njem.

Na drugi strani pa se je v Veliki Britaniji razvil Beveridgov sistem socialnega zavarovanja, katerega glavni cilj je pokrivanje minimalnih življenjskih potreb tistih, ki nimajo drugih prihodkov, pogoj za pridobitev pravic pa je zadosti dolgo bivanje v državi in določena starost posameznika. Vzporedno so se razvile mnoge oblike privatnih pokojninskih zavarovanj, ki s prihodki iz državnega pokojninskega zavarovanja zagotavljajo primeren standard upokojencev.

Tretji model pa je Skandinavski model. »Za ta model je značilen visok obseg državnega intervencionizma, ki se financira predvsem z davčnimi prihodki, prispevki pa tvorijo le manjši del prihodkov. obseg pravi je sorazmerno visok, večino jih je univerzalnih, kar pomeni, da izvirajo še iz naslova državljanstva. Ti sistemi vključujejo tudi sistem socialnega zavarovanja, ki zaposlenim zagotavlja še dodaten obseg pravic« (Pokojnina.com: Trije modeli, 2005).

V vseh državah članicah sta socialna varnost in pokojninski sistem predmet številnih diskusij in podrobnega preučevanja. Krize državnih sistemov pokojninskih zavarovanj se poglobljajo že od začetka 70. let. Značilno je, da so bile kontinentalne evropske države, ki so razvile

Bismarckov sistem socialnega zavarovanja, zelo velikodušne pri odmerjanju pravic, zato so tudi stroški pokojnin v razmerju do BDP bistveno večji kot v anglosaksonskih državah, ki so razvile Beveridgov model in so na socialnem področju mnogo bolj skromne (Urad RS za Informiranje, 2005).

1.3.2. Pokojninski sistem v Sloveniji

Slovenski socialni sistem je razdeljen na obvezno zdravstveno zavarovanje, ki ga izvaja Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije, in obvezno pokojninsko zavarovanje, ki ga izvaja Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Financirata se predvsem iz prispevkov, pa tudi iz državnega proračuna.

Od leta 2000 imamo v Republiki Sloveniji tristebni pokojninski sistem (do takrat je še veljal enostebni dokladni sistem). Sistem do določene meje temelji na medgeneracijski pogodbi in principu "pay as you go" (v nadaljevanju PAYG) ali sprotnega prispevnega kritja, kar pomeni, da aktivno prebivalstvo, ki je zaposleno, plačuje pokojnine že upokojenemu prebivalstvu. Lahko bi rekli drugače, da mlajše generacije plačujejo prispevke za pokojninsko in invalidsko zavarovanje starejšim generacijam. Ta način se uporablja za financiranje prvega pokojninskega stebra.

Sedanji upokojenci v Sloveniji prejemajo pokojnine v tako imenovanem participativnem oziroma "pay as you go" sistemu. Pravico do pokojnine jim ne daje lastnina neposredno, temveč zakonsko jamstvo države na podlagi preteklega dela. V ozadju je družbeni konsenz, da je to pravično. Tekoča zakonska ureditev določa višino pokojnin, za izplačilo katerih država obdavčuje trenutno zaposlene. V splošnem ravnotežju ima tudi to svoj ekonomski smisel, saj sta preteklo varčevanje in delo sedanjih upokojencev pripomogla k oblikovanju kapitala, s katerim delamo trenutno zaposleni (Masten, 2004, str. 8).

Drugi način zagotavljanja sredstev za pokojnine državljanov pa je naložbeni sistem, kjer se posameznikova redno akumulirana sredstva kapitalizirajo. V okviru tega lahko državljanji varčujejo sami in s tem praktično zmanjšujejo bodočo razliko med vse manjšo pokojnino in povprečno plačo. Po preteku delovnega obdobja oziroma zadovoljitvi pogojev se nabrana sredstva izplačajo kot dodatna pokojnina. Naložbeni sistem je zastopan v obliki drugega in tretjega stebra, sredstva zavarovancev pa se kapitalizirajo tako, da se usmerijo in razpršijo v različne zakonsko omejene naložbe, kot so vrednostni papirji, nepremičnine ali depoziti. Upravljalci za izplačila zagotavljajo donos, banke pa jamčijo izplačilo rente tistim, katerim bodo ta sredstva (povečana za donose v teh letih) pripadala.

1.3.3. Novosti, ki jih je prinesla nova reforma

Najpomembnejše spremembe zakona so:

- uvedba tritebrnega sistema,
- postopno višanje starosti upokojitve,
- postopno višanje števila let za odmero pokojninske osnove (s povprečja 10-ih na povprečje 18-ih najboljših zaporednih let po 1.januarju 1970),
- uvedba davčnih olajšav,
- znižanje odstotka za odmero pokojnine,
- razmerje med najvišjo in najnižjo pokojnino je največ 1:4.

1.3.3.1. Podaljšanje delovne dobe

Ena od novosti nove pokojninske reforme je postopno podaljševanje delovne dobe. Polna upokojitvena starost je odvisna od zbranih let delovne dobe. Moški se lahko redno upokojijo, stari 58 let, če imajo 40 let delovne dobe. Z najmanj 20 leti delovne se lahko upokojijo pri 63 letih. V primeru, da imajo vsaj 15 let delovne dobe, pa morajo biti stari najmanj 65 let.

Redno upokojitev ženske dosežejo pri starosti 58 let, če imajo 38 let delovne dobe (in ne le 35 let, kot pred uveljavitvijo novega zakona). Pri najmanj 20 letih delovne dobe se lahko upokojijo z 61 leti, če imajo vsaj 15 let delovne dobe, se lahko upokojijo šele pri 63 letih.

1.3.3.2. Davčne olajšave

Pomembna novost je tudi, da je država za prostovoljno pokojninsko zavarovanje predvidela posebne davčne olajšave. S temi želi vzpodbujati vključevanje v drugi steber, da bi dosegla čim večje število zavarovancev in da se ne bi poglobljale socialne razlike. Spodbuja se predvsem vključevanje v dodatno kolektivno zavarovanje.

Davčne olajšave se priznavajo tako za premije, ki jih plačuje član sklada sam, kot za premije, ki jih za člana sklada plačuje njegov delodajalec. Pogoj za to je, da mora biti zavarovanje sklenjeno na osnovi pokojninskega načrta, ki ga odobri minister, pristojen za delo, pokojninski načrt pa mora biti vpisan v register pri pristojni davčni upravi.

Posameznik si lahko zniža osnovo za dohodnino za leto, v katerem je plačal premijo. V tem primeru zaposleni plača premijo sam iz svoje neto plače, delodajalec pa plača prispevke za socialno varnost in davek na plačo. Za delodajalca v primeru individualnega dodatnega pokojninskega zavarovanja ni davčne vzpodbude.

Če premije v korist zaposlenega plačuje delodajalec, plačani znesek ne povečuje osnove za dohodnino zaposlenemu (saj se ne šteje za izplačilo plače) niti ne prispevkov za socialno

varnost in tudi ne davka na izplačane plače. Prednost, ki velja za zaposlenega v kolektivnem dodatnem zavarovanju, je olajšava pri plačilu dohodnine, ki se zaposlenemu prizna poleg splošne tri odstotne olajšave. Premija, ki jo zanj plača delodajalec, se ne šteje kot boniteta.

Delodajalec vplačuje premijo na zavarovančev osebni račun, odprt pri družbi, skladu ali zavarovalnici, ta pa se mesečno obrestuje z doseženim donosom, ki ne sme biti nižji od zjamčenega donosa. Premija se lahko poravna tudi letno pri delitvi dobička, ker zakon omogoča enkratno vplačilo, v kolikor je zavarovanje, ob nezmožnosti plačevanja čez leto, v mirovanju. Vsako leto se zavarovancem izda obvestilo o vplačilih, ki se upoštevajo pri oddaji dohodninske napovedi kot znižanje osnove za odmero dohodnine.

Za delodajalca velja, da lahko pridobi davčne olajšave, če je bilo v pokojninski načrt vključeno najmanj 66 odstotkov vseh zaposlenih, ki so pri njem v delovnem razmerju. Znesek mesečne premije v letu 2005 ne sme biti nižji od 4.595 SIT, znesek letne premije, ki predstavlja davčne olajšave lahko znaša največ 24% obveznih prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje zavarovanca (približno 5,84% bruto plače), vendar ne več kot 549.400 SIT letno. Navedeni zneski se usklajujejo letno (Skupna pokojninska družba, 2005).

Zakon priznava davčne olajšave na plačano premijo (Moja Naložba, 2005):

- ni davka na dodano vrednost,
- ni 6,5-odstotnega davka od prometa zavarovalnih storitev.

Delodajalec, ki vplačuje za zaposlene (Moja Naložba, 2005):

- je deležen olajšave na davek od dobička,
- ne plačuje prispevkov na vrednost premij,
- premija se ne upošteva pri izračunavanju pokojninske osnove zavarovanca,
- premija ne šteje za izplačilo plače.

Zavarovancu, ki premijo vplačuje sam ali jo zanj plačuje delodajalec (Moja Naložba, 2005):

- se priznava davčna olajšava tako, da se mu za celoten vplačan znesek zniža osnova za odmero dohodnine, poleg splošne tri odstotne olajšave. V tem primeru, po dogovoru z delodajalcem, zaposleni plača premijo sam iz svoje neto plače, prvi pa plača prispevke za socialno varnost in davek na plačo,
- premija, ki jo zanj vplača delodajalec, se ne šteje kot boniteta.

1.3.3.3. Znižanje odstotka za odmero pokojnine

Odstotek za odmero starostne pokojnine se je zmanjšal od takratnih 85 na 72,5 odstotka povprečne pokojninske osnove. Pri tem je treba poudariti, da je odločitev o upokojitvi prepuščena posamezniku, navedeni odstotki pokojninske osnove pa veljajo pri polni upokojitveni starosti in polni pokojninski dobi. Z drugimi besedami - za zavarovanca z

zavarovalno dobo 15 let se odmeri osnova v višini 35 odstotkov pokojninske osnove za moške in 38 odstotkov za ženske, nato pa se vsako nadaljnje leto pokojninske dobe odstotek poveča za 1,5 odstotne točke tako, da se na koncu razlika med povprečno plačo in pokojnino posameznika z do tedanjih 15 razširi na 27,5 odstotkov. To pa že predstavlja velik padec standarda od tistega, ko je bil posameznik še redno zaposlen.

2. NAČINI IZVEDBE POKOJNINSKEGA IN INVALIDSKEGA SISTEMA

Zakon je uvedel tristebni sistem zagotavljanja prihodkov po upokojitvi, sestavljen iz obveznega in dodatnega pokojninskega in invalidskega zavarovanja ter pokojninskega in invalidskega zavarovanja na podlagi osebnih varčevalnih računov. Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje je dodano kot delna rešitev za nižje pokojnine in "krpanje" vse večje razlike med plačo in pokojnino, ki nastaja iz obveznega zavarovanja. Zavarovanci, ki so že bili v sistemu obveznega zavarovanja, se lahko vključijo v to obliko in s tem pridobijo možnosti za uveljavitev dodatnih pravic pri priznanju starostne, invalidske in družinske pokojnine ali invalidnine.

Zakon ni povsem opredelil celotnega zavarovanja, ampak je določene rešitve prepustil ZPIZ-u. Dodaten obseg pravic in pogoje za njihovo priznanje določa poseben pravilnik, uresničitev zavarovanja in višino dajatev pa posebna pogodba, ki jo skleneta zavarovanec in ZPIZ.

Posebna pogodba je pokojninski načrt, ki določa pogoje glede vključitve v prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje, vrsto pravic, načine in roke plačevanja premij, naložbeno politiko sredstev, zbranih s premijami, višino stroškov, ki jih obračuna izvajalec, prepoved zastave pravic, pogoje za pridobitev pravic iz prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja, postopek za njihovo uveljavitev, zajamčeni donos ter druge določbe.

Vsaka oseba je lahko vključena v en pokojninski načrt za individualno zavarovanje in v en pokojninski načrt za kolektivno zavarovanje. Vplačane premije za uveljavljanje davčne olajšave se seštevajo.

2.1. Prvi steber: obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje

Obvezno zavarovanje rešuje probleme, ki jih naložbeni sistem ne more, kot na primer problem starejših, ki niso nikoli varčevali za starost. Obvezno pokojninsko zavarovanje je po reformi pokojninskega zakona ohranjeno zato, da se sedanjim upokojevcem na podlagi medgeneracijske pogodbe omogoča izplačevanje pokojnin oziroma se jim zagotovijo pravice, ki so jim bile obljubljeni, ko so oni plačevali takratnim upokojevcem. Temelji na solidarnosti med generacijami, kar je reformirani dotedanji pokojninski sistem. V okviru prvega stebra torej Slovenija nadaljuje dokladni sistem financiranja: sredstva iz tekočih vplačil prispevkov zaposlenih se prenakazujejo sedanjim upokojevcem.

Višina pokojnine pri obveznem zavarovanju je omejena z najnižjo in najvišjo pokojnino, ki jo lahko nekdo prejema. Pravice iz prvega stebra so samo delno povezane z višino dejansko vloženi sredstev, ker je še vedno navzoče načelo vzajemnosti in solidarnosti. V tem stebru zaposleni skupaj z delodajalci prispevajo sredstva za pokojninsko blagajno nosilcu in izvajalcu obveznega zavarovanja, javnemu zavodu ZPIZ.

2.2. Drugi steber: dodatna pokojninska zavarovanja

Poleg obveznega se je uvedel naložbeni sistem, ki naj bi posamezniku zaradi večanja vrzeli med plačo in pokojnino omogočal ohranjanje življenjskega standarda po upokojitvi. Pravice iz prvega stebra se bodo vse bolj krčile. Drugi steber je tako dopolnilni sistem obveznemu, pravice iz enega ali drugega so različne.

Zakon predvideva dve obliki dodatnih pokojninskih zavarovanj:

- prostovoljna dodatna pokojninska zavarovanja in
- obvezna dodatna pokojninska zavarovanja

Dodatno obvezno zavarovanje je namenjeno za določeno vrsto poklicev; dodatno prostovoljno zavarovanje pa je možno za vse in se deli na individualno in kolektivno ter je odvisno od osebe, ki jo plačuje. Individualno plačuje posameznik zaposleni iz neto plače, kolektivno premijo pa lahko v celoti plačuje delodajalec ali pa ga del prispeva zaposleni iz svoje bruto plače.

2.2.1. Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje

Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje je zbiranje denarnih sredstev na osebnih računih zavarovancev, ki so vključeni v to obliko zavarovanja, z namenom, da se jim ob dopolnitvi določene starosti ali v drugih primerih, določenih v pokojninskem načrtu, zagotovijo dodatne pokojnine ali druge določene pravice (npr. predčasna dodatna pokojnina, dodatna invalidska, dodatna družinska pokojnina). Dodatno pokojnino naj bi zavarovanec prejemal vsak mesec ob pokojnini.

V sklopu drugega in tretjega stebra lahko posameznik varčuje pri kateremkoli od izvajalcev pokojninskega zavarovanja, kot so pokojninski skladi, zavarovalnice ali pokojninske družbe. Zavarovancu se odpre osebni pokojninski račun, na katerega se nalagajo čiste premije po tem, ko se mu odbijejo vstopni stroški. Zavarovanec se pridruži tako, da podpiše izjavo o pristopu, ki vsebuje pravice in obveznosti zavarovanca, poleg tega pa mora izpolnjevati dodatni pogoj za vključitev, to je: da je zavarovan v okviru obveznega pokojninskega zavarovanja pri Zavodu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije in še ni upokojena ali pa je to

oseba, ki uživa pravice iz obveznega pokojninskega zavarovanja (na primer uživalec družinske pokojnine).

Zavarovancu, vključenemu v prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje, sklenjeni pokojninski načrt omogoča, da v rednih mesečnih, polletnih ali letnih obrokih vplačuje premijo. Premija prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja je denarni znesek, ki ga plačuje član sklada prostovoljnega dodatnega zavarovanja ali pa v njegovo korist delodajalec in na podlagi katerega član sklada kasneje pridobi pravice iz prostovoljnega dodatnega zavarovanja.

2.2.1.1. Pravice iz prostovoljnega dodatnega pokojninskega zavarovanja

Temeljna pravica, ki izhaja iz pokojninskega načrta, je izplačevanje dodatne starostne pokojnine oziroma predčasne dodatne starostne pokojnine v obliki pokojninskih rent. Pravico do izplačila dodatne pokojnine dobi zavarovanec, ko izpolni vse pogoje za upokojitev. Od vstopa v dodatno pokojninsko zavarovanje pa mora preteči najmanj 10 let. V primeru, da ob upokojitvi še ni preteklo 10 let, začne zavarovanec prejemati dodatno pokojnino po preteku tega obdobja. Po izpolnitvi pogojev, določenih v pokojninskem načrtu, pa lahko zahteva tudi enkratno izplačilo odkupne vrednosti privarčevanega. Odkupno vrednost upravljavec izplača v denarju, in to najkasneje v 30 dneh po prejemu pisne zahteve za odkup. Z dnem izplačila odkupne vrednosti prenehajo vse pravice zavarovanca iz naslova zavarovanja po pokojninskem načrtu. V tem primeru od izplačanih sredstev plača dohodnino.

Naše pravice iz tega naslova so neposredno odvisne od višine vloženih sredstev, trajanja zavarovanja, donosa, starosti ob upokojitvi in spola zavarovanca ter pričakovane življenjske dobe posameznika. Zavarovanje predvideva tudi izplačilo, če zavarovanec umre pred iztekom varčevalnega obdobja – v tem primeru prejmejo sredstva v enkratnem znesku dediči oziroma upravičenec, v pogodbi določen za primer smrti.

2.2.1.2 Vrste prostovoljnega zavarovanja

Zakon v prostovoljnem pokojninskem zavarovanju omogoča dve možnosti, za kateri se zavarovanec lahko odloči. To sta individualno in kolektivno prostovoljno zavarovanje, med katerima je razlika v načinu pristopa in v pogojih zavarovanja.

Individualno prostovoljno zavarovanje: Posameznik, ki se ne želi vključiti v prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje preko kolektivne pogodbe s podjetjem, lahko sklene pogodbo z izvajalcem individualno: samostojno odloča, podpiše pristopno izjavo in premijo plačuje sam v celoti iz svoje neto plače, neodvisno od delodajalca. Zavarovanec prejme polico, s katero je zavarovanje sklenjeno, pokojninski načrt in navodila plačevanju premije. Polica je trajni dokument in jo je potrebno hraniti do uveljavljanja pravic. V kolikor ta

dogovor ni mogoč, se pri banki odpre trajnik; seveda ostaja še možnost plačila s položnico. Sklic nakazila je davčna številka.

Kolektivno prostovoljno zavarovanje: Kadar se posameznik vključi v varčevanje prek delodajalca, je postopek podoben: posameznik podpiše izjavo o pristopu, izvajalec pa sklene z delodajalcem pogodbo o financiranju pokojninskega načrta. S to pogodbo se uredi zlasti plačevanje premij in seveda tudi tiste zadeve, ki so posebnost posameznega delodajalca. Pred sklenitvijo pogodbe o financiranju pokojninskega načrta mora delodajalec pridobiti soglasje pristojnega reprezentativnega sindikata za vključitev v pokojninski načrt; če sindikat v podjetju ni organiziran, se mora odločitev sprejeti na svetu delavcev, če pa ni organiziranega reprezentativnega sindikata in ne sveta delavcev, odločajo o tem zaposleni na zboru delavcev. To področje ureja pogodba o oblikovanju pokojninskega načrta, ki jo delodajalec potrebuje tudi pri vpisu v davčni register.

Delodajalec vplačuje premijo na zavarovančev osebni račun, odprt pri družbi, skladu ali zavarovalnici, ta pa se mesečno obrestuje z doseženim donosom, ki ne sme biti nižji od zjamčenega donosa. Na osnovi zbranih sredstev se zavarovancu od upokojitve pa do njegove smrti izplačuje mesečna pokojnina.

Pravice iz dodatnega pokojninskega zavarovanja po pokojninskem načrtu oziroma sredstva, ki jih zbiramo na osebnih računih, so neprenosljive na tretjo osebo ali institucijo. So izključna last zavarovanca, ki ne sme in ne more zastaviti police, ki jo pridobi na podlagi dodatnega pokojninskega zavarovanja po pokojninskem načrtu. Osebni račun je pravzaprav zbir vseh vplačil za dodatno pokojninsko zavarovanje in vseh pripisanih donosov na ta sredstva. Zavarovanec s sredstvi ne more prosto razpolagati, ker so namenjena izključno za izplačevanje pokojnin po upokojitvi, saj se je država odpovedala davkom in prispevkom od teh premij. S temi sredstvi lahko razpolagamo samo tako, kot določa zakon: ko se upokojimo, si lahko z zbranimi sredstvi kupimo doživljenjsko rento – to je dodatno pokojnino.

2.2.1.3. Razlogi za prenehanje prostovoljnega dodatnega zavarovanja

Prostovoljno dodatno zavarovanje preneha, ko zavarovanec, vključen v to zavarovanje, pridobi pravice za dodatno ali predčasno pokojnino.

Prostovoljno dodatno zavarovanje preneha tudi na izreden način: z izstopom iz prostovoljnega dodatnega zavarovanja, z odpovedjo pogodbe o prostovoljnem dodatnem zavarovanju, s smrtjo zavarovanca prostovoljnega dodatnega zavarovanja pred pridobitvijo pravice za dodatno starostno pokojnino, s prenehanjem poslovanja izvajalca prostovoljnega dodatnega zavarovanja.

2.2.2. Obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje

To zavarovanje zagotavlja poklicno pokojnino za zavarovance, ki opravljajo posebej težka in zdravju škodljiva dela oziroma dela, ki jih po določenih letih starosti zaradi pešanja psihofizičnih zmožnosti ni več mogoče opravljati. Obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje je nadomestilo za beneficirano delovno dobo.

V dodatno obvezno pokojninsko zavarovanje se vključijo vsi zaposleni, ki so do 1. januarja 2000 zbrali vsaj en mesec benifikacije, vendar še niso imeli 25 let (moški) in 23 let (ženske) skupne pokojninske dobe. Delavcem, ki bodo obvezno pokojninsko zavarovani, je ne glede na stopnjo dotedanje benifikacije, priznana tudi dodana doba v višini četrtnine obdobja obveznega dodatnega zavarovanja. Zavezanci za plačilo premije obveznega dodatnega pokojninskega zavarovanja so delodajalci, in sicer najmanj za toliko, kolikor je znašala beneficirana delovna doba. Prispevki za obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje imajo enak status kot prispevki za obvezno zavarovanje (Moja Naložba, 2005).

2.3. Tretji steber: pokojninsko in invalidsko zavarovanje na podlagi osebnih varčevalnih računov

Tretji steber zajema razne druge oblike rentnih varčevanj, življenjskih zavarovanj z možnostjo izplačevanja po upokojitvi, oziroma prostovoljna dodatna pokojninska zavarovanja, v katera se vsak posameznik vključi sam, organizirajo pa jih različni ponudniki kot so banke in zavarovalnice.

V tretjem stebru obstajajo minimalne davčne stimulacije za posameznika, za delodajalca pa jih ni. Ta steber sloni na povsem komercialni ponudbi in je namenjen tistim, ki zmorejo in želijo varčevati več. Vplačila so iz neto prejemkov, pri končnem izplačilu pokojnine pa ni treba plačati dohodnine. Zavarovanec lahko znesek vplačanih premij uveljavlja pri dohodninski napovedi v okviru 3 odstotnega znižanja davčne osnove. Prednost tega stebra je, da so premije neomejene, vendar pa je zato rizičnost toliko večja.

2.4. Trije stebri pokojninskega zavarovanja

Tabela 2: Razlike med posameznimi stebri pokojninskega zavarovanja.

	I. steber	II. steber			III. steber
	Obvezno zavarovanje	Dodatno zavarovanje			Dodatno zavarovanje
		Dodatno obvezno zavarovanje	Dodatno prostovoljno zavarovanje		
			Individualno	Kolektivno	
Način financiranja	Dokladni sistem	Naložbeni sistem			Naložbeni sistem
Vplačila kot	Prispevki	Prispevki	Premije	Premije	Premije
Vplačuje:					
Delodajalec	DA	DA	NE	DA	NE/DA
Zavarovanec	DA	NE	DA	NE	DA/NE
Davčne olajšave na prispevke/premije					
a) Davek od dobička – kot olajšava	/	/	NE	DA	/
b) Davek od dobička – kot odhodek	DA	DA	NE	/	DA
Prispevki	DA	DA	NE	DA	NE
a) dohodnina v okviru 3% splošnih olajšav	/	/	DA	NE	NE
b) Dohodnina v celotnem znesku	DA	DA	DA	DA	NE
Plačilo dohodnine ob prejemu pokojnine/rente	DA	DA	DA	DA	NE

Vir: Prva pokojninska družba, 2005.

2.5. Izvajalci

2.5.1. Kdo so lahko izvajalci

Pokojninski načrt lahko po zakonu izvajajo pokojninski skladi. Pokojninski sklad se lahko oblikuje kot vzajemni pokojninski sklad ali se ustanovi kot pokojninska družba. Pokojninski načrt lahko izvajajo tudi zavarovalnice, ki imajo dovoljenje za opravljanje poslov življenjskega zavarovanja po zakonu, ki ureja zavarovalništvo.

Zaprta vzajemni pokojninski sklad lahko ustanovi delodajalec (vsak zase ali skupno), ki izpolnjuje zakonske pogoje in je oblikoval pokojninski načrt. Odprta vzajemni sklad pa lahko ustanovi zavarovalnica ali banka, ki izpolnjuje zakonske pogoje, določene za to vrsto sklada. Po drugi strani vlagatelji delijo pokojninske sklade z vidika, kako se ti obnašajo pri vlaganju denarja zavarovancev.

Vzajemne sklade delimo na tri osnovne vrste z dvema podvrstama. Osnovni skladi so dinamični delniški, uravnoteženi mešani in konzervativni obvezniški skladi. Vmes so še mešani, pretežno obvezniški in mešani, pretežno delniški vzajemni skladi. Za vsak sklad se natančno ve, kolikšno tveganje prinaša. Stopnja tveganja je namreč odvisna od deleža delnic v portfelju posameznikovega sklada. Splošno naj bi bilo uveljavljeno pravilo in tudi mednarodna uzanca, da je mogoče za vsakega človeka izračunati njegov (ali njen) prag tveganja, ki ga še zmore sprejeti. Ta se z leti spreminja, kar pa je tudi razlog, da vsakih nekaj let opravimo revizijo postopka. Po mnenju Rajka Krambergerja, vlagatelja po reviziji postavimo v drug sklad, ki mu daje več varnosti in je manj tvegan, zato pa je tudi manj donosen. Vlaganje za zapolnitev pokojninske vrzeli naj bi končali tik pred upokojitvijo, in sicer v kakem konzervativnem ali mešanem pretežno obvezniškem skladu, kjer bodo donosi še vedno višji kot na banki, ZPIZ-u ali kateremkoli državnem skladu, ki sodi v drugi pokojninski steber (Nemanič, 2005, str. 21).

2.5.2. Vir prihodkov izvajalcev

Izvajalci so za delo, ki ga opravljajo na račun zavarovancev v pokojninskem zavarovanju, upravičeni do povračila vstopnih stroškov od vplačane premije, izstopnih stroškov in do letne provizije za upravljanje. Vstopni stroški se obračunajo v odstotku od vplačane premije in zmanjšujejo vplačano premijo. Izstopni stroški se obračunajo v odstotku od odkupne vrednosti in zmanjšujejo odkupno vrednost. Provizija za upravljanje aktive sklada pa se določi v odstotku od povprečne čiste letne vrednosti sredstev vzajemnega sklada in dejansko zmanjšuje donosnost sklada.

Ministrstvo za finance je predpisalo najvišji dovoljeni odstotek za vse te stroške, in sicer (ZPIZ: Zavarovanci, 2005):

- vstopni stroški so lahko največ 5,5 odstotka od vplačane premije,
- provizija za upravljanje je lahko največ 1,5 odstotka,
- izstopni stroški so lahko največ 1 odstotek.

2.5.3. Prevzem tveganja med izvajalci

Izvajalci dodatnih pokojninskih zavarovanj so zavezani k prevzemanju naložbenega tveganja z zajamčenim donosom na vplačano premijo. To pomeni, da morajo zavarovancem zagotavljati zakonsko določen minimalen donos na vplačane premije. Donosnost je izražena z

letno stopnjo donosnosti, ne sme pa biti nižja od 40 odstotkov povprečne letne obrestne mere na državne vrednostne papirje z dospelostjo nad enim letom. Doseganje zajamčene donosnosti garantira izvajalec dodatnega pokojninskega zavarovanja s svojim kapitalom.

V primeru, da je dosežena donosnost v posameznem mesecu nižja kot je garantirana donosnost, mora izvajalec pokojninskega načrta v roku 15 dni pokriti razliko do te donosnosti tako, da nakaže manjkajoča sredstva na račun zavarovancev. V kolikor kapital izvajalca za navedeno ne zadošča, morajo lastniki izvajalca izvesti dokapitalizacijo.

2.5.4. Nadzor nad izvajalci

Nadzor nad delovanjem pokojninskih skladov in zavarovalnic, ki lahko izvajajo ta zavarovanja, opravljajo državne institucije: Agencija za zavarovalni nadzor, Agencija za trg vrednostnih papirjev in Davčna uprava. Sredstva so popolnoma izločena od lastnega premoženja pokojninske družbe in niso predmet stečajne mase ali drugih izvršilnih ukrepov. Zavarovanci svoja sredstva lahko prenašajo na drug pokojninski načrt. Če se bi s pokojninsko družbo karkoli zgodilo (v primeru nelikvidnosti), se portfelj osebnih računov v celotni vrednosti prenese na drugega upravljavca. Vrednost računov v tem primeru ne utrpi nobenih stroškov ali zmanjšanja.

2.5.5. Izvajalec obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja - ZPIZ

Nosilec in izvajalec sistema pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Sloveniji je ZPIZ. V tej obliki je bil ustanovljen 20. oktobra 1992 in je vsesplošni pravni naslednik prejšnje Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Republiki Sloveniji.

2.5.5.1. Naloge

Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Republike Slovenije vodi postopke za uveljavljanje in varstvo pravic za: starostno, vdovsko, družinsko in invalidsko pokojnino, državno in delno pokojnino, varstveni dodatek k pokojnini, invalidnino, dodatek za pomoč in postrežbo, denarna nadomestila iz invalidskega zavarovanja, odpravnino in oskrbnino vdovi ali vdovcu. Za vse zavarovance se od njihovega vstopa v zavarovanje dalje obvezno zbirajo podatki o pokojninski dobi, plačah oziroma zavarovalnih osnovah v matični evidenci.

2.5.5.2. Prispevki

Prihodki ZPIZ-a so v pretežni meri prispevki za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, ob nastajanju vse večje luknje v pokojninski blagajni pa tudi transferi iz državnega proračuna ter prejemi od Kapitalske družbe d.d (v nadaljevanju KAD). Poleg omenjenih prihodkov ima ZPIZ še nekaj manjših virov financiranja, kot so na primer prihodki od dokupa pokojninske

dobe, prostovoljnega pokojninskega in invalidskega zavarovanja, obresti, prihodki iz naslova lastnega dela na trgu in drugi nedavčni prihodki. Prihodki od prispevkov za pokojninsko in invalidsko zavarovanje znašajo nekaj več kot dve tretjini vseh prihodkov.

Plačevanje prispevkov urejata Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju in Zakon o prispevkih za socialno varnost. Za pokojninsko in invalidsko zavarovanje se plačujejo naslednje vrste prispevkov (ZPIZ: Pokojnine, 2005):

- prispevek zavarovancev, ki znaša 15,50 odstotka od bruto plače,
- prispevek delodajalcev, ki znaša 8,85 odstotka na bruto plačo,
- prispevek delodajalcev za zavarovalno dobo s povečanjem od 4,20 do 12,60 odstotka,
- prispevki za posebne primere zavarovanja.

2.5.6. Izvajalec dodatnega obveznega in prostovoljnega pokojninskega zavarovanja - KAD

KAD je pravna oseba, ki je bila ustanovljena za opravljanje dejavnosti po tem zakonu. Republika Slovenija je edini ustanovitelj KAD-a, ki je delniška družba. Danes je med najpomembnejšimi izvajalci dodatnih pokojninskih zavarovanj v Sloveniji. Vse svoje pokojninske sklade upravlja družba med seboj finančno neodvisno. Sredstva sklada so v lasti zavarovancev in so strogo ločena od sredstev upravljavca in od sredstev ostalih skladov. Kapitalski vzajemni pokojninski sklad ima lasten denarni račun, na katerega se plačujejo premije.

2.5.6.1. Dejavnosti

KAD po zakonu opravlja naslednje dejavnosti: upravljanje in razpolaganje z vrednostnimi papirji in drugimi sredstvi, pridobljenimi v postopku lastninskega preoblikovanja podjetij; upravljanje Prvega pokojninskega sklada; upravljanje Sklada obveznega dodatnega zavarovanja in upravljanje vzajemnih pokojninskih skladov po tem zakonu.

KAD pokriva stroške poslovanja s prihodki od svojih naložb: obresti, dividende ter ostali prihodki. Pri opravljanju dejavnosti nalaga sredstva v skladu s predpisi o naložbah investicijskih skladov, ki se nanašajo na pooblaščenice investicijske družbe, pri čemer ima lahko do 10 odstotkov vseh naložb v obliki nepremičnin.

3. POKOJNINSKA VRZEL

Do sedaj je bila večkrat omenjena razlika, ki se pojavlja med plačo posameznika in med višino njegove pokojnine in za katero bo moral poskrbeti. Ta razpon v osebnem dohodku posameznika, ki se torej kaže kot razlika med povprečno plačo (ki jo zaposleni prejema med

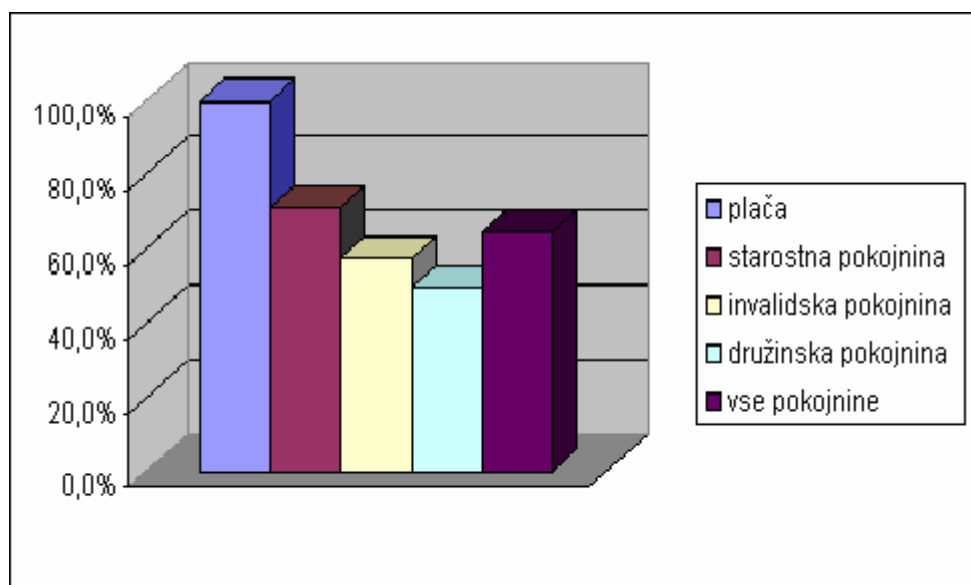
svojo delovno dobo) in med pokojnino (ki jo bo prejemal, ko bo izpolnil pogoje za upokojitev), se namreč imenuje pokojninska vrzel.

3.1. Problem pokojninske vrzeli

Po nekaterih napovedih naj bi prejemali v prihodnosti iz obveznega zavarovanja manj kot polovico ali celo tretjino naše zdajšnje plače. Če se bo, kot napovedujejo, do leta 2024 število upokojenih izenačilo s številom aktivnih prebivalcev (od zdajšnjega razmerja 1:1,6 na 1:1), bo povprečna pokojnina še bolj padla. To pa nikakor ne bo zagotavljalo primerljivega standarda za posameznika. Dejansko razliko med plačo in pokojnino bo za prihodnost težko napovedati, še posebej, ker bo skupna pokojnina zavarovancev sestavljena iz vlaganj v obvezno in dodatno pokojninsko zavarovanje, vsekakor pa bo vedno večja.

Spodnja slika prikazuje razliko po posameznih vrstah pokojnin: prvi stolpec (v višini 100 odstotkov) in plačo. Prikazane so različne vrste pokojnin: starostna, invalidska in družinska. V zadnjem stolpcu pa je povprečna višina vseh treh različnih pokojnin, ki znaša le 60 odstotkov plače.

Slika 2: Prikaz razlike med plačo in različnimi vrstami pokojnine.

Vir: ZPIZ: Pokojnine, 2005.

3.2. Pokojninska osnova

Ko posameznik izpolni pogoje za pridobitev starostne pokojnine, se pokojnina odmeri od mesečnega povprečja plač oziroma zavarovalnih osnov, ki jih je zavarovanec prejemal v določenem obdobju in od katerih so mu bili obračunani prispevki. Temu drugače pravimo

pokojninska osnova: obračuna se od katerihkoli zaporednih, za zavarovanca najugodnejših, osemnajstih letih po 1.1.1970 in se, skladno z zakonom, valorizira na raven zadnjega koledarskega leta pred upokojitvijo.

Plače oziroma zavarovalne osnove se pri določanju pokojninske osnove preračunajo s tako imenovanimi valorizacijskimi količniki, tako da ustrezajo statističnim podatkom o gibanju povprečnih plač in pokojnin v koledarskem letu pred uveljavitvijo pravice do pokojnine. Valorizacijske količnike določi vsako leto minister za delo.

V primeru, da pokojninska osnova, ki je izračunana z upoštevanjem plač in zavarovalnih osnov, ne dosega zneska najnižje pokojninske osnove, se posamezniku njegova starostna pokojnina odmeri od najnižje pokojninske osnove, ki od 1. januarja 2005 znaša 99.052,86 SIT, s tem da se višina najnižje pokojninske osnove ob vsakokratni uskladitvi pokojnin spremeni, za kolikor se spremeni višina novih pokojnin. Če pa pokojninska osnova presega znesek najvišje predpisane pokojninske osnove, ki od 1. januarja 2005 dalje znaša 396.211,44 SIT, se zavarovancu starostna pokojnina odmeri od najvišje pokojninske osnove. Višina najvišje pokojninske osnove pa je odvisna od spremembe najnižje pokojninske osnove, saj predstavlja štirikratnik zneska najnižje pokojninske osnove (ZPIZ: Starostna, 2005).

3.3. Matematični prikazi pokojninske vrzeli

Problematiko pokojninske vrzeli matematično prikazujejo rezultati raziskave, na podlagi katere so bili narejeni izračuni višine pokojnine v odvisnosti od starosti, ki jih je izvedel Inštitut za ekonomske raziskave na Ekonomski fakulteti (IER). V času na višino realne pokojnine vpliva mnogo spremenljivk, katerih ni moč napovedati z natančnostjo, tako da rezultati raziskav IER-a kažejo okvirne velikosti pokojninskih vrzeli, vendar pa zadoščajo za nazoren prikaz problema. Raziskovanje so bila narejena z uporabo več modelov in na podlagi različnih predpostavk, postavljenih v družbeno-ekonomsko okolje, s pomočjo katerih so izračunali možne scenarije razvoja velikosti pokojnin od današnjega obdobja do leta 2040.

3.3.1. Tabeli

Za oba spola, moški in ženski, je realna pokojnina prikazana v petih tabelah: poleg štirih različnih stopenj indeksacij je dodana še tabela spreminjanja ravni pokojnine, odvisne samo od zniževanja deleža pokojnine v pokojninski osnovi. Uporabljena je predpostavka o indeksaciji pokojnin s plačami v štirih razmerjih: ničto, 50-odstotno, 80-odstotno in popolno ali 100-odstotno indeksacijo. Uporaba vsake od teh pripelje do različnih rezultatov deleža pokojnin v plači in višine realne pokojnine.

Vidimo lahko, da se za oba spola delež pokojnin v pokojninski osnovi, kot je predvideno v Zakonu za pokojninsko in invalidsko zavarovanje, znižuje do leta 2024, ko se konča

prehodno obdobje in ko doseže začrtano raven 72,5 odstotka (do tam so polja v tabeli osenčena). Do leta 2024 se v tabeli za moške delež pokojnin v plači v drugem stolpcu zmanjšuje, od tam naprej pa je do leta 2040 vseskozi enak. Pri ženskah je drugače: delež pokojnin v plači se zmanjšuje do leta 2033, od tam naprej pa je enak. Razlog je v tem, da se pri moških prehodno obdobje konča prej kot pri ženskah. Višina realne pokojnine, ki je v tabeli postavljena kot horizontalna spremenljivka, se v prvem letu od 2000 do 2001 poviša iz 82,5 odstotkov na 86,6 odstotka, v naslednjem letu se zniža na 84,1 odstotka. V letu 2003 se spet poviša na 85,7 odstotka, od takrat naprej pa pada po povprečni letni stopnji 0,5 odstotne točke. Tako pri moških kot pri ženskah leta 2024 doseže dno pri 74,8 odstotnem deležu.

Glede na to, da popolna indeksacija pomeni preveliko obremenitev na proračun pokojninskega sistema, je veliko bolj verjeten scenarij realnega padanja pokojnin, kar pomeni, da bo v prihodnosti pokojninska vrzel kvečjemu večja. Delež pokojnin v plači bo do leta 2040 padel iz sedemdesetih odstotkov na dobrih petdeset odstotkov.

4. PROBLEMATIKA IN PREDLAGANE REŠITVE POKOJNINSKE VRZELI

4.1. Vzroki pokojninske vrzeli

Mnogo je vzrokov, ki oddaljujejo raven naše pokojnine od sedanje plače in zaradi katerih bomo morali sčasoma vse bolj poskrbeti za večjo pokojnino. Bolj kot država pozna te vzroke, bolj učinkovito lahko pripravi svojo strategijo pri vpeljevanju ukrepov za njeno zmanjševanje, zato bo v bodoče zelo pomembno, na kakšen način bo reagirala na obstoječe pritiske.

4.1.1. Povečevanje števila starejših

Brezposelnost je bila v Sloveniji do leta 1991 v večini prikrita, poleg tega pa se je zaradi stečajev družb ter s prestrukturiranjem podjetniškega sektorja še povečala po zlomu sistema. Veliko ljudi je tudi predčasno odšlo v pokoj (pred in) ob prehodu na tržno gospodarstvo ter tako močno povečalo število upokojenih v tistem času. Zgodnja upokojitev se je državi takrat zdela najboljša rešitev za lajšanje napetosti na trgu delovne sile in za zmanjševanje brezposelnosti.

V naslednjem desetletju ali dveh se pričakuje prestop povojne generacije, ki bo napolnila kritično maso upokojenih. Take razmere bodo zahtevale konstantno prilagajanje in spreminjanje pogojev, če bo država želela redno izplačevati zaslužene pokojnine in hkrati zmanjševati pokojninsko vrzel.

V Republiki Sloveniji, v primerjavi z ostalimi evropskimi državami, dodatno negativno vpliva na upočasnitev rasti vrzeli zelo nizek delež zaposlenosti starejšega, delovno sposobnega prebivalstva.

Novembra lani je bilo evropski komisiji predstavljeno Kokovo poročilo o uresničevanju lizbonske strategije, ki je izpostavilo največja izziva, s katerima se bodo v prihodnje srečevale članice EU. Prvi izziv je povzet v naslovu "External challenges - between a rock and a hard place" in je povezan z deindustrializacijo Evrope in s selitvijo industrijske proizvodnje v države z nižjo ceno delovne sile. Drugi izziv pa je strnjen v naslovu "Internal challenges - the greying of Europe" in opozarja na dramatične ekonomske posledice velikih demografskih sprememb, ki bodo povzročile močan pritisk na javne finance in ogrozile prihodnji gospodarski razvoj stare celine. Kokovo poročilo je članice EU pozvalo k nujnemu reformiranju pokojninskih sistemov in zlasti k dvigu zaposlenosti starejšega, delovno sposobnega prebivalstva. Za Slovenijo je naveden podatek, da je naša država med izbranimi 15 kazalniki razvitosti dosegla daleč najslabši rezultat prav glede zaposlenosti starejšega, delovno sposobnega prebivalstva, starega od 55 do 64 let. Po podatkih Eurostata je bilo leta 2003 v Sloveniji v tej starosti zaposlenih le 23,5 odstotka prebivalstva, kar je bila najnižja delovna aktivnost starejšega prebivalstva med vsemi 25 državami EU (Kovač, 2005, str. 8).

Evropska centralna banka (ECB) je leta 2004 v svojem poročilu za Slovenijo objavila, da se bo v prihodnosti odstotek starejšega prebivalstva nad 65 let, glede na prebivalstvo med 15-imi in 65-imi letom starosti v letu 2050, povečal s sedanjih 20 na 64 odstotkov (Masten, 2004, str. 8).

4.1.2. Manjši realni donosi od potencialnih

Varnost naloženih pokojninskih sredstev in zagotavljanje zjamčenega donosa, ki sta najbolj pomembna za bodoče upokojece, povzročata rigidnost in konzervativnost naložbene politike izvajalcev pokojninskih načrtov, ker morajo le-ti dosegati fiksen donos na vložena sredstva v višini 40 odstotkov povprečne letne obrestne mere dolgoročnih državnih vrednostnih papirjev. To pa pomeni, da na dolgi rok ne daje višjih donosov in bo pri večini zavarovancev dodatna renta zmožna le v manjši meri nadomestiti izpad prejemka in zmanjšati pokojninsko vrzel.

»Sama naložbena politika v skladu z zakonom ni konzervativna, saj je lahko skupno kar do 70 odstotkov naložb v delnicah ali točkah investicijskih skladov, a v nobeni posamični naložbi ne več kot pet odstotkov. Toda izvajalci pokojninskih načrtov moramo na mesečnem nivoju zagotavljati zjamčen donos. Če želimo kratkoročno dosegati zjamčen donos - v nasprotnem primeru plača izvajalec razliko iz svojih sredstev, ki jih ne dobi več vrnjenih -, na dolgi rok ne moremo sestaviti optimalnega portfelja, ki bi nam omogočal doseganje višjih donosov,« pravi Boris Pipan (član uprave pokojninske družbe Moja naložba) in dodaja, da bi drugače v preteklosti najbrž kupili več delnic slovenskih in tujih podjetij, ko so bili njihovi tečajji dokaj nizki (Toplak, 2005, str. 9).

4.1.3. Neprijazno in neučinkovito gospodarsko okolje

Mnogi ekonomisti opozarjajo, da je trenutno gospodarsko okolje neugodno do delodajalcev in poslovnih ljudi nasploh. Raven obdavčitve naj bi zavirala gospodarski razvoj, k čemur bi prispeval tudi napovedani ukrep večjega usklajevanja pokojnin z rastjo plač.

Z novo predlagano spremembo zakona, da se pokojnine dosledno usklajujejo s plačami, bi se verjetno oddaljili od cilja, zagotoviti vzdržnost sistema in narediti podjetniško okolje bolj ugodno. Visoko usklajevanje bi povečalo breme gospodarstva in delno vodilo do poslabšanja konkurenčne sposobnosti Slovenije na svetovnem trgu, glavna bremena pa bi pristala na ramenih mlajših generacij. Večanje ugodnosti za upokojece bo posledično obdavčevalo prihodke aktivnih, tem težje se bodo odločali za nove investicije; to pa bo pripeljalo do zmanjšanja bruto domačega prihodka, ki posredno omogoča izplačevanje pokojnin. Kljub vse večjim vplačilom v pokojninsko blagajno bomo imeli vse manjša izplačila iz nje.

Drugi problem, ki je posledica neugodnega gospodarskega okolja je izseljevanje najbolj izobraženih kadrov iz Slovenije. Do izraza bo prišel bolj kasneje po polnem odprtju trga dela

Evropske Unije. Majhen delež najbolj izobraženih vplačuje večinski del prispevkov za socialno zavarovanje. Če bi odšel v tujino samo del teh ljudi, bi to že povzročilo velike težave pri polnjenju blagajne.

Ljudje se vse več odločajo za delo v sivi ekonomiji in poskušajo tako priti do kakšnega tolarja več. »Višje obdavčitve, slabe vzpodbude, vse slabše pokojnine in nevhvaležne razmere silijo ljudi na delo v sivi ekonomiji. »Julija 2004 objavljena študija evropske komisije ugotavlja, da so najpomembnejši akterji v sivi ekonomiji prav razmeroma mladi in zdravi upokojenci (ne pa ubogi in nebogljani, kot bi jih marsikdo pri nas rad prikazal). Po podatkih omenjene študije siva ekonomija v Sloveniji dosega kar 17 odstotkov, kar je precej več kot v večini evropskih držav (z izjemo zloglasne Italije in Grčije) in odraža slovensko toleranco do pojava in višine davkov« (Polanec, 2004, str. 7).

4.2. Možne rešitve za zmanjšanje pokojninske vrzeli

4.2.1. Zviševanje starostne meje in zmanjšanje brezposelnosti

Rešitev za probleme, ki jih prinaša drugačna sestava prebivalstva, bi bilo podaljšanje delovne dobe, kar bi vsaj delno omililo pritisk. Obstaja določen delež ljudi, ki bi kljub izpolnitvi pogojev za upokojitev želel delati dlje (takih bo čedalje več v primeru, da se bo pokojninska vrzel povečevala in ogrožala socialni položaj). Drugi, ki bi jih podaljšanje delovne dobe zadelo v trenutku, ko še ne bi imeli izpolnjenih pogojev za pokoj, pa bi tako lahko še nekaj dodatnih let delali in živeli na ravni, ki so jo navajeni, in kasneje stopili v pokoj. Nekatere države to že rešujejo na ta način in imajo že sedaj dosti višje meje za pridobitev starostne pokojnine. Starostna meja se bo v prihodnosti tudi pri nas najverjetneje postopoma podaljševala do 67, 69 in morda celo do 75-tega leta (za moške).

Nadaljevanje dela aktivnih še po izpolnitvi pogojev za upokojitev je sama po sebi ena izmed najboljših rešitev, a bo morala biti podkrepjena z večjo dozo motivacije za potencialne kandidate. »Verniki v zdajšnjo reformo se nadejajo, da bodo delavce k daljši delovni dobi spodbudili bonusi (nagrade) in malusi (kazni). Glede na to, da so ti že uvedeni, jih sprašujem, koliko delavcev se je v Sloveniji že odločilo podaljšati delovno dobo zaradi bonusov, ki na primer za dodatno leto dela nad mejo prinašajo tri odstotke višjo pokojnino« (Polanec, 2004, str. 7).

Zmanjšanje brezposelnosti bi pripomoglo k povečanju deleža zaposlenega prebivalstva v aktivnem in tako k večjemu agregatnemu proizvodu, ta pa bi povečal maso prispevkov za socialne potrebe.

4.2.2. Zviševanje prispevnih stopenj

Drugi ukrep bi bila povišana prispevna stopnja. Tako bi se zvišali mesečni prispevki za pokojninsko in invalidsko zavarovanje in nekoliko zapolnili primanjkljaj v blagajni, posledično pa višje pokojnine. Ta rešitev bi bila dobra le kratkoročno, ker bi v nasprotnem primeru na dolgi rok pri previsokih stopnjah prihodki odtekali oziroma bili prerazdeljeni k upokojencem, ki bi ga v večini rabili za tekočo potrošnjo in ne za ustvarjanje recimo delovnih mest ali podlag za razvoj.

4.2.3. Transparentnost pokojninskega sistema

Problem v pokojninskem sistemu predstavlja predvsem nejasnost o tem, koliko je katera generacija ljudi prispevala oziroma prispeva v pokojninsko blagajno in koliko druga skupina iz nje dobiva oziroma je dobivala. Najboljši način, s katerim bi lahko za prihodnje upokojence povečali transparentnost našega pokojninskega sistema, bi bila po mnenju nekaterih ekonomistov uvedba posebnih individualnih računov, s katerimi bi spremljali vsa vplačila, ki jih posamezniki plačajo v pokojninski sistem.

V angleščini to imenujejo "notional accounts" (v nadaljevanju NA), ali pa tudi "shadow accounts". Če se ta sredstva na računih ustrezno revalorizirajo (denimo z obrestno mero na državne vrednostne papirje z ustrezno ročnostjo), potem je ob upokojitvi posameznega delavca natančno znano, koliko sredstev je prispeval v pokojninsko blagajno, in kar je za zmanjševanje medgeneracijskih konfliktov še pomembneje, kakšna je pravična pokojnina, ki jo lahko upokojenec pričakuje od pokojninske blagajne. Rezultat takega knjigovodstva bi moral biti večje razumevanje med generacijami in ne stalno prepiranje med enimi in drugimi, kdo komu jemlje več. Primerjava vplačil v pokojninski sistem in izplačil iz njega po kohortah bi tako dala dokaj natančno sliko o tem, katera generacija izkorišča drugo. Vsak posameznik bi bil, kot pravi, avtonomni kovač svoje sreče (Mrkaić, 2005, str. 8).

Koncept NA ni nova zamisel, v takšnih in drugačnih oblikah se je pojavljal že od druge svetovne vojne naprej do danes; npr. Francoski točkovni sistem iz leta 1945. Vsakoletni prispevki državljanov so predstavljali neko število točk, ki so bile za posameznika določene na podlagi cene v trenutku nakupa. Ob vstopu v pokoj, se je vsota teh točk preračunala v pokojnino (denominirano v takratne francoske franke) in indeksirala z rastjo cen. Vsako leto so državni sveti sproti uravnavali nakupno ceno novih točk, stopnjo prispevkov in vrednost točk ob prodaji za pridobitev pokojnine. Pomanjkljivost tega sistema je bila, da sveti niso uporabljali dolgoročnih projekcij denarnih tokov, s katerimi bi potem bolje popravljali obstoječe parametre.

Ali se je mogoče izogniti ali pa vsaj ublažiti negativne posledice, ki izhajajo iz neugodnih gospodarskih in demografskih gibanj. Odgovor je pogojno pritrdilen, vendar le, če razpolagamo z dovolj kvalitetnimi ex ante napovedmi gospodarskih in demografskih gibanj.

V takem primeru lahko brez večjih težav izračunamo dodatno obremenitev danes še aktivne populacije zaposlenih, ki pa naj bi že jutri ob prehodu v upokojenski staž iz tega naslova črpale sredstva za izplačilo svojih nespremenjenih pokojnin. Ali povedano z drugimi besedami: gre za korekcijo sistema v smeri oblikovanja posebnega sklada (rezerve), ki naj bi zagotavljal nemoteno servisiranje pokojninske blagajne oziroma izplačilo "normalnih" pokojnin. Medgeneracijska "prerekanja" bi s tem postala brezpredmetna, saj bi vsaka generacija poskrbela zase. Toliko o ključnem dejavniku, ki v sistem sprotne prispevnega kritja potencialno generira največji primanjkljaj v pokojninski blagajni (Majcen, 2005, str. 46-47).

4.2.4. Večje samostojno vlaganje

Vsakemu posamezniku je verjetno jasno, da se ne bo smel zanašati na trenutni pokojninski sistem in bo bolje, da sam v svoji aktivni dobi poskrbi še za dodatne vire. Dovolj zgodaj mora začeti zbirati finančna sredstva, ki mu bodo nudila v pokoju socialno varnost.

Po mnenju Bojana Uplja (prokurist iz svetovalnega podjetja Donos), bi ljudje za svojo finančno neodvisnost morali začeti skrbeti čim prej, za kar naj bi bilo priporočljivo odvajati vsaj deset do dvajset odstotkov svojih prejemkov za stara leta. Doba vlaganja naj bi bila čim daljša, od deset let naprej, odvisna pač od starosti aktivnega prebivalca. Odgovarja, da je različnih finančnih produktov precej in da so primerni vzajemni skladi ter različni vrednostni papirji. Vlagatelji lahko v mlajših letih več sredstev vlagajo v bolj rizične naložbe z višjimi donosi, z leti pa naj ta sredstva počasi prenašajo v manj tvegane finančne produkte, kot so denarni depozit, državne in korporativne obveznice ter "blue chipi". Pri naložbah pa morajo poleg donosov upoštevati tudi davčne obremenitve in način črpanja zbranih sredstev (Nemanič, 2005, str. 21).

4.2.5. Liberalnejša struktura naložb

Višina privarčevanih sredstev s strani pokojninskih skladov ali družb ne more bistveno odstopati od donosov, zagotovljenih z zakonom, in od upravljalca, zato so ta sredstva zaradi previdnosti vlaganj iz tega razloga manjša, kot bi bila sicer pri večji pogumnosti skladov in naložbah z višjim rizikom.

Vsak posameznik bi moral imeti možnost, da določen del sredstev za dodatno pokojninsko zavarovanje nameni varnim, določen del pa bolj rizičnim naložbam. "Zakonodajalec bi pri tem lahko predpisal, da mora zavarovanec naložiti, na primer, vsaj 50 odstotkov sredstev v konzervativne naložbe, preostanek pa v naložbe, ki nimajo instituta zagotavljanja minimalnega zajamčenega donosa. Druga možnost bi bila, da se del zajamčenega donosa namesto na donosnost državnih vrednostnih papirjev veže na donosnost indeksnih skladov. Tretja možnost pa, da je zavarovancu, denimo, po 5-ih ali 10-ih letih varčevanja zajamčeno

izplačilo glavnice, preostala donosnost pa je odvisna od razmer na kapitalnih trgih," pravi Boris Pipan (Toplak, 2005, str. 9).

4.2.6. Zadolževanje

Država bi se lahko za krpanje luknje v prihodnosti tudi zadolževala. Zadolževanje bi mogoče zadoščalo za toliko časa, dokler se ne bi našla trajnejša rešitev za dvig ravni bodočim upokojujencem, vendar pa dolgoročno to ne bi bila prava rešitev.

S povečanjem davkov, zmanjšanjem drugih izdatkov in z dodatnim zadolževanjem ne bo mogoče pokriti "eksplozije" pokojninskih izdatkov. Dodatno zadolževanje je v EU omejeno s paktom stabilnosti in rasti, za povečanje davkov je izredno malo možnosti na konkurenčnem enotnem trgu EU in ob nadaljnjih procesih globalizacije, zmanjšanje javnofinančnih izdatkov pa bi prizadelo predvsem mlajše generacije - tako z vidika njihovih možnosti razvoja kot tudi preživetja (Mladina, 2005).

5. SKLEP

Pokojninski sistem temelji na zaupanju v državo, saj ljudje, ki plačujejo prispevke, verjamejo, da bodo tako pridobili pravico do zadostne pokojnine. Sistem bi bil uspešen po svoji naravi in bi lahko nemoteno zagotavljal izplačila, če bi bile družbene okoliščine ugodne. To pa pomeni, da bi morale obstajati zadostno število zavarovancev pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki plačujejo prispevke, v primerjavi s številom upravičencev pokojninskega in invalidskega zavarovanja, ki prejemajo te prispevke. Vendar v razvitem svetu ni več tako. Ko pride do kake spremembe ali do porasta števila pokojninskih in invalidskih upravičencev, se mora država vselej vprašati, ali naj poveča pokojnine in hkrati obremeni zaposlene ali obratno. Zato se mora truditi iskati in tudi najti načine ohranjanja vzdržnega ravnovesja, s katerim bo izpolnjevala obljube upokojujencem o izplačevanju pokojnin in upravičila dano zaupanje. Slej ko prej se bo to zaupanje, če upoštevamo demografske napovedi, skrhalo, ne toliko zaradi krivde države za njen neuspeh pri iskanju prave rešitve, ampak zaradi rušilnih trendov, ki jih ljudje s svojim razvojem postavljamo.

Glede na spremembe v populaciji in večanje luknje v pokojninski blagajni lahko tisti, ki šele začnemo redno delati, do upokojitve pričakujemo vsaj še nekaj reform, ki bodo zaostriale pogoje upokojevanja in še znižale vrednost pripadajoče pokojnine. Z drugimi besedami bomo morali razliko, s kakršno bomo želeli ohraniti raven dotedanjšega življenja, pokriti na druge načine. Vplačevanje za dodatno pokojninsko zavarovanje bo kmalu postalo standard. Vendar pa nekateri tudi opozarjajo, da bi morali paziti, da ne preidemo v celoti na naložbeni sistem, tudi ko generacije, katerih pokojnina je sestavljena iz prispevkov aktivnih zaposlenih, ne bodo več obstajale. Prehod na izključno naložbeni sistem v primeru pokojninskega zavarovanja bi bila lahko napaka zato, ker bi bila blaginja ljudi v celoti podvržena vplivu tržnih sil in kapitalizma. Država pa obstaja tudi zato, da svojim ljudem zagotavlja materialni

minimum in da do določene mere uravnoveša nesorazmerja v prihodkih. Zato bi moral del pokojninskega in invalidskega zavarovanja vedno ostati v njeni domeni.

V prihodnosti bo zmanjševanje vloge prvega stebra in naraščanje pomena drugega in tretjega stebra povzročalo še večje neenakosti med starejšimi, predvsem zato, ker si bodo varčevanje v njih večinoma privoščili ljudje z višjimi prihodki. Potrebno bo pazljivo spremljanje gibanja po posameznih dohodkovnih razredih, da bo lahko država s primerno politiko zagotavljala ustreznost pokojninskega sistema in zadostno življenjsko raven svojim prebivalcem.

Ali ustvariti posebne račune prebivalcev, kjer bo prikazano, koliko so posamezniki doprinesli, ali povišati davke ali podaljšati delovno dobo, kakorkoli že, država bo morala začeti hitro a pazljivo vnašati spremembe na tem področju, kajti stanje se bo le slabšalo brez večjih posegov v obstoječe sisteme. Ljudje pa se morajo poleg tega zavedati, da bodo verjetno sami najbolj prispevali k ravni svoje blaginje v pokoju, zato bodo morali sami poiskati načine, kako kar najbolj oplemenititi vloženi denar v času delovne aktivnosti. Prihodnost ni tako zelo črna, kot se zdi, vendar pa je res, da nas bodo družbeno-ekonomske razmere, ki bodo nastale iz demografskih in ekonomskih vzrokov, prisilile, da bomo razmišljali drugače in verjetno tudi živeli drugače kot poprej.

V vseh državah članicah EU je mogoče opaziti splošen trend prenašanja dela bremena pokojninskih sistemov iz javnega v zasebni sektor, pri čemer postanejo dodatne pokojninske sheme dosti bolj pomembne pri celotnem pokrivanju starosti (Urad RS za informiranje, 2005).

Nekateri zatrjujejo, da sistema pokojnin, kot ga omogoča ZPIZ, za večanje pokojnine sploh ne bi potrebovali, saj menijo, da bi denar, ki ga sedaj vplačujejo kot prispevek za pokojninsko zavarovanje, pametneje vložili sami. Ob upoštevanju povprečne življenjske dobe, bi ob vstopu v pokoj po 40 (in/ali več) letih plačevanja lahko pričakovali veliko večjo pokojnino: rento iz obrestovanih zbranih sredstev. Po takem razmišljanju bi lahko celo odpravili medgeneracijsko pogodbo. Argument za bi bil, da sedanjo aktivno prebivalstvo zaradi spreminjanja strukture prebivalstva oziroma zmanjševanja rodnosti, ne more pričakovati, da ga bodo kasnejše generacije po tem sistemu v celoti podpirale. Sedanje generacije upokojenih pa naj bi bile tako in tako deležne ugodnosti, ki jim jih je prinesla višja produktivnost aktivne populacije.

Za konec lahko samo upamo, da bodo nove spremembe, ki se bodo prav gotovo zgodile v letih do upokojitve, prinesle generaciji, ki šele začenja svoje delovno aktivno obdobje, tako pokojnino, ki bo zagotavljala normalno življenje in ne le preživetje.

LITERATURA

1. Bovha Bojan: Vključitev zavoda za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije v enotni zakladniški sistem. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, januar 2005. 101 str.
2. Cvetko Aleksej: Pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja po novem zakonu in zakon o invalidskem in pokojninskem zavarovanju. Ljubljana : Založba Bonex, 2000. 435 str.
3. Čeh Silva: Drugi steber se utrjuje. Delo, Ljubljana, 29.7.2004, 13 str.
4. Hofman Nataša: Ureditev pokojninskih sistemov v svetu in v Sloveniji – uvedba drugega sistema. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska Fakulteta, 2002. 113 str.
5. Holmlund Bertil, Sandmo Agnar, Steigum Steigum: Social security in the 21st century. Oxford (UK) : Blackwell publishers, 2000. 213 str.
6. Kalčič Miran: Razvoj dodatnega pokojninskega zavarovanja. Moj Denar, Ljubljana, 2004, 12, str. 9-14.
7. Kocbek Darja: Kapitalska družba snubi lastnike podjetij. Delo, Ljubljana, 11.2.2004, str. 13.
8. Kovač Stanislav: Nova medgeneracijska pogodba. Finance, Ljubljana. 11.5.2005, str. 8.
9. Madjar Lilijana: Prostovoljni pokojninski skladi in reforma pokojninske ureditve v Sloveniji. Magistrsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 1997. 119 str.
10. Majcen Boris et al.: Ekonomske posledice spreminjanja demografske strukture slovenskega prebivalstva. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, Inštitut za ekonomska raziskovanja, februar 2005. 218 str.
11. Malačič Janez: Demografija: Teorija, analiza, metode in modeli. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2003. 378 str.
12. Masten Igor: Pobegnimo upokojevcem. Finance, Ljubljana, 16.11.2004, str. 8.
13. Mrkaić Mičo; Čisti (medgeneracijski) računi, boljši (medgeneracijski) prijatelji. Finance, Ljubljana, 20.5.2005, str. 8.

14. Nemanič Katarina, Krivec Vasilij, Drakulič Igor: Pokojnine. Delo, Ljubljana, 4.3.2005, str. 21.
15. Pecman Nataša: Vloga drugega stebra v sistemu pokojninskega zavarovanja. Diplomsko delo. Ljubljana : Ekonomska fakulteta, 2004. 98 str.
16. Polanec Sašo: Ne vznemirjajte javnosti. Finance, Ljubljana. 3.9.2004, str. 7.
17. Senekovič Barbara: Pokojnine – pat položaj med generacijami. Dobro Jutro, Ljubljana, 26.2.2005, str. 4-5.
18. Stamejčič Damjana: Neupravičen strah pred nižjimi pokojninami. Delo, Ljubljana, 12.3.2005, str. 3.
19. Stanovnik Tine et al.: Economic Well-Being of the Elderly and Pension Reform – Final Research Report. Ljubljana : Ekonomska Fakulteta, Inštitut za ekonomska raziskovanja, 1999. 274 str.
20. Stanovnik Tine, Stropnik Nada: Povezava socialno-demografskih, fiskalnih in instrumentalnih vidikov novih ekonomskih instrumentov za zagotavljanje socialne varnosti. Ljubljana : Ekonomska Fakulteta, Inštitut za ekonomska raziskovanja, 1998. 63. str. 21.
21. Stropnik Nada: Social and Economic Aspects of Ageing Societies – An Important Social Development Issue. 5th Biannual European IUCISD Conference Ljubljana : Inštitut za ekonomska raziskovanja, 1997. 279. str. 11-12.
22. Toplak Damijan: Zajamčeni donos "duši" naložbeno politiko. Večer, Maribor. 6.5.2005, str. 9.
23. Trbanc Martina: Različni socialno-blaginjski sistemi in trendi v socialnih politikah. Družboslovne razprave, Ljubljana, 1992, 14, str. 94-108.
24. Viršek Damjan: Tvegane pokojnine in rebalans. Delo, Ljubljana, 22.3.2005, str. 13.

VIRI

1. A Banka. [URL: <http://www.abanka.si/storitev.asp?MapaId=452>], 20.6.2005.
2. Enciklopedija Slovenije. Zvezek 9. Ljubljana : Mladinska knjiga, 1995. 52 str.
3. Kapitalska družba. [URL: <http://www.kapitalska-druzba.si/default.asp>], 19.4.2005.

4. Mladina : [URL: http://www.mladina.si/tebnik/200519/clanek/slo---barbara_pavlin/], 10.9.2005.
5. Moj Denar. [URL: <http://www.mojdenar.com/zavarovalnistvo/pokojnina/pokojnina .asp>], 19.4.2005.
6. Moja Naložba: Pokojninska družba. [URL: <http://www.moja-nalozba.si/reforma.html>], 25.5.2005.
7. Pokojnina.com : Zakonodaja [URL: http://www.pokojnina.com/Vsebina/Splosno_najpo_gostejsa_vprasanja_zakonodaja.htm], 22.5.2005.
8. Pokojnina.com : Trije modeli [URL: http://www.pokojnina.com/Vsebina/slovenski_po_kojninski_sistem/Trije_modeli_soc_varnosti.htm], 18.10.2005.
9. Prva pokojninska družba. [URL: http://www.prva.net/zakaj_pz.asp], 23.5.2005.
10. Pokojninski načrt za prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje: Interno gradivo Kliničnega centra - kirurške službe. 24.5.2002.
11. Ponudba za izvajanje prostovoljnega pokojninskega zavarovanja: Interno gradivo Kliničnega centra - kirurške službe. 24.5.2002.
12. Skupna pokojninska družba. [URL: <http://www.skupna.si/pokojninska-reforma/o-reformi/>], 19.4.2005.
13. Urad RS za informiranje. [URL: <http://evropa.gov.si/publikacije/evrobilten/evrobilten-09-06/>], 15.10.2005.
14. Zavarovalnica Triglav. [URL: http://www2.zav-triglav.si/tstran.asp?id_vrhovni=405&id_strani=405&vp=1&id=30], 2.6.2005.
15. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje : Pokojnine [URL: <http://www.zpiz.si/iso/Pokojnine/pokojnine.html>], 5.5.2005.
16. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje : Starostna [URL: <http://www.zpiz.si/iso/pravice/starostna05.html>], 18.10.2005.
17. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje : Zavarovanci [URL: <http://www.zpiz.si/iso/Zavarovanci/zavarovanci.html>], 5.5.2005.

PRILOGE (Vir: Majcen, 2005)

Seznam prilog:

Priloga 1: Prikaz spreminjanja ravni pokojnine pri ničelni indeksaciji pokojnine za moške

Priloga 2: Prikaz spreminjanja ravni pokojnine pri 50-odstotni indeksaciji pokojnine za moške

Priloga 3: Prikaz spreminjanja ravni pokojnine pri 80-odstotni indeksaciji pokojnine za moške

Priloga 4: Prikaz spreminjanja ravni pokojnine pri 100-odstotni indeksaciji pokojnine za moške

Priloga 5: Prikaz spreminjanja ravni pokojnine pri ničelni indeksaciji pokojnine za ženske

Priloga 6: Prikaz spreminjanja ravni pokojnine pri 50-odstotni indeksaciji pokojnine za ženske

Priloga 7: Prikaz spreminjanja ravni pokojnine pri 80-odstotni indeksaciji pokojnine za ženske

Priloga 8: Prikaz spreminjanja ravni pokojnine pri 100-odstotni indeksaciji pokojnine za ženske

Priloga 8: Prikaz spreminjanja ravni pokojnine pri 100-odstotni indeksaciji pokojnine za ženske

Leto	Delež pokojnin v pokojninski osnovi	Delež pokojnin v plači	Višina realne pokojnine																																																		
			1990	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031	2032	2033	2034	2035	2036	2037	2038	2039	2040							
2000	0,845	0,693	825	825	825	825	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00						
2001	0,840	0,696	866	866	866	866	866	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00			
2002	0,835	0,660	841	841	841	841	841	841	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00			
2003	0,830	0,653	857	856	857	857	857	857	857	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00			
2004	0,825	0,649	873	872	873	873	873	873	873	873	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00			
2005	0,820	0,645	889	889	889	889	889	889	889	889	889	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00			
2006	0,815	0,641	906	906	906	906	906	906	906	906	906	906	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00			
2007	0,810	0,637	923	922	923	923	923	923	923	923	923	923	923	923	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00			
2008	0,805	0,633	940	940	940	940	940	940	940	940	940	940	940	940	940	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00			
2009	0,800	0,630	957	957	957	958	958	958	958	958	958	958	958	958	958	958	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00			
2010	0,795	0,626	975	975	975	976	976	976	976	976	976	976	976	976	976	976	976	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00			
2011	0,790	0,622	993	993	993	994	994	994	994	994	994	994	994	994	994	994	994	994	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00			
2012	0,785	0,618	1012	1011	1012	1012	1012	1012	1012	1012	1012	1012	1012	1012	1012	1012	1012	1012	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00			
2013	0,780	0,614	1030	1030	1030	1031	1031	1031	1031	1031	1031	1031	1031	1031	1031	1031	1031	1031	1031	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00		
2014	0,775	0,610	1049	1049	1049	1050	1050	1050	1050	1050	1050	1050	1050	1050	1050	1050	1050	1050	1050	1050	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00		
2015	0,770	0,606	1069	1068	1069	1069	1069	1069	1069	1069	1069	1069	1069	1069	1069	1069	1069	1069	1069	1069	1069	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	
2016	0,765	0,602	1088	1088	1088	1088	1089	1089	1089	1089	1089	1089	1089	1089	1089	1089	1089	1089	1089	1089	1089	1089	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	
2017	0,760	0,598	1108	1108	1108	1109	1109	1109	1109	1109	1109	1109	1109	1109	1109	1109	1109	1109	1109	1109	1109	1109	1109	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	
2018	0,755	0,594	1128	1128	1128	1129	1129	1129	1129	1129	1129	1129	1129	1129	1129	1129	1129	1129	1129	1129	1129	1129	1129	1129	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	
2019	0,750	0,590	1149	1149	1149	1149	1150	1149	1149	1149	1149	1149	1149	1149	1149	1149	1149	1149	1149	1149	1149	1149	1149	1149	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	
2020	0,745	0,586	1170	1170	1170	1170	1170	1170	1170	1170	1170	1170	1170	1170	1170	1170	1170	1170	1170	1170	1170	1170	1170	1170	1170	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00	00
2021	0,740	0,582	1191	1191	1191	1191	1192	1191	1192	1192	1192	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191	1191		
2022	0,735	0,578	1213	1212	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213	1213			
2023	0,730	0,574	1234	1234	1234	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235	1235		
2024	0,725	0,571	1257	1256	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257	1257		
2025	0,725	0,567	1279	1279	1279	1279	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	1280	
2026	0,725	0,563	1302	1302	1302	1302	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303	1303
2027	0,725	0,559	1325	1325	1325	1325	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326	1326
2028	0,725	0,555	1349	1349	1349	1349	1350	1349	1349	1349																																											